

לז א וישב יעקב בארץ מגורי אביו * ויחייב יעקב בארץ תחתית

לקט בהיר

רשי

א קשה לרבינו למעלה נפ' וישלח כשחמר הכתוב וישב יעקב אל יחזק אביו שם היה לו נסיים וישב שם, ועוד יותר שכולו מיותר כיון שבה לשם ולא ראוי שהלך ידענו שישב שם, עוד קשה כי הגם שעשו הוא הגדול וראוי לספר קורותיו קודם ליעקב, אבל למה סיפר קורותיו עד סוף כל הדורות ואח"כ חזר והתחיל של יעקב, ולא עשה כמו שעשה עד עתה לספר מעט מזה ומעט מזה, לזה חירץ שמהאחר שרצון הכתוב להאריך בסיפור מולדותיו של יעקב מכאן ועד סוף פרשת ברכה שהגיעו ליישוב לעבור את הירדן, לא רצה להפסיק בתוך הסיפורים בענינו של עשו בעבור שכל ענינו אינו אלא פסוקים אחדים, לזה גמר אותם בקיצור כפעם אחד וחזר לענין הראשון, ואמר עוד הפעם וישב יעקב, כאילו אמר, היכן הפסקנו סיפורינו, הפסקנו אותו שישב יעקב בארץ וכו', ועדיין קשה מה נשתנו אלו מאלו לקצר בזה ולהאריך בזה, לזה אמר שאלו היו ספונים (גם זה לשון

ח) וישב יעקב וגו'. * אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים * וחשובים לפרש היאך נחישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורין, פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה, כל גלגולי סבחה, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם, וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמהאדם ועד נח פלוני הוליד פלוני וכשבה לנח האריך בו, וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם ומשהגיע אלל אברהם האריך בו. משל למרגליות שנפלה בין החול אדם ממשמש בחול וכברו בכברה עד שמוצא את המרגליות ומשמאלה הוא משליך (את) הברורות מידו ונוטל המרגליות (בר' ל"ט - חמ"ח), (דבר אחר וישב יעקב הפשטני הזה נכנסו גמליו עטונים פשתן, הפחמי תמה"ה) אלה שנינו נוסחאות - הנונים - ראויים.

חשיבות) וחשובים, משא"כ אלו, וכן היה בעשרה דורות הראשונים והשניים שהאריך בחשובים וקצר בפחמים, וכל זה אינו שזה לו לרבינו, שא"כ שלא רצה לטפל בפחמים למה הזכיר אותם בכלל ואפילו בקצרה, לזה הביא המשל, והוא עו"ה, כשנפל מרגליות בחול יש שם ב' עבודות, אחר שקצב מהחול בכלי עדיין אינו רואה את המרגליות לנוטלו, אלא קודם ונתנו בכברה וממשמש בו ובה נפל כל החול הדק מן הכברה ונשאר ברורות שהם גדולים כמו המרגליות ואינם נופלים מן הכברה וזריך ליקחם בידיים ולהפרידם מן המרגליות ואחר שנתפרדו משליכם מידו לגמרי, והנמשל הוא שעשרה דורות מנח ועד אברהם הם כמו החול הדק המכסים את הצדיק הנסתר בתוכם, ותרם ישמעאל ועשו נמשלים לברורות שהם גדולים בכמות ומדובקים בהצדיק וזריך להפרידם וקצת יותר להאריך בהם, אבל אחר שנתפרד עשו והלך לו לשעיר הרי נפרד המרגליות מהברורות, לזה נוטל את המרגליות לשעשע בו ונשכחו הברורות מכל וכל (מ"ל): (ב) תיבת ישובי מושך אחר עמו, וכאילו כתוב ב' פעמים ישובי עשו וישובי מולדותיו, וכמו כן אלל יעקב, כלומר אינו כותב מולדות יעקב מי הם בניו שנולדו לו, אלא מאורעות של מולדותיו (רא"ם): (ג) אינו שואל אלא תמה, גם זריך לדעת מה זה פקחות להוציא ניון ולשרוף את הפשתן וכי לשריפה הם עומדים, ומי פתי לא ידע זאת, וכדי להזהיר דברי חז"ל וחידותם המלאים מחכמה, וגדושים מטעם ערב נרחיב קצת, שהמשל הוא עו"ה, הפחמי הזה עבד עבודה קשה זה לו עשרים שנה וכל רכשו אשר רכש הוא המפוח שלו והסדין

אור החיים

לז א וישב יעקב וגו'. זריך לדעת למה הולך לומר פסוק זה שהלא כבר אמר בפרשה הקודמת (ל"ה כ"ז) וישב יעקב וגו' הוא חזרון אשר גר שם אברהם ויחזק וכל עוד שלא יודיע הכתוב שאלא יודע אני כי שם קנה ישיבתו. עוד זריך לדעת למה כפל לומר ארץ מגורי אביו

אור בהיר

א ויהיה פי' ארץ מגורי אביו, עיר מגורי אביו. (ב) פירוש הקב"ה נתן לו כח בזכות אבותיו להוריש את החורין משם, לא שירש אותה מאברהם ויחזק. ועיין נפ' ואלא כ"ח י"ג. (ג) זה פי' וישב יעקב.

יכנס כל הפשתן אחד יולא ממנו ראה כל האלוף יוכל לכבוש את יעקב יוסף, וכתו וזית יוסף להבה שמלה ושורף את תולדות יעקב, ישויהם וגלגולי ראשונה יוסף בן וירדו למרים, ז שנינו נוסחאות - אלה.

וישב וגו' נתכוו בארץ אלל בגרו והאדון דקדק לו וכמו שפירשתי לך אתנה, אף מתגורר בגרות פירוש שהיה מ כנען. או יאמר מורשה אף על הדברים על ידי

(ד) לא רק לרעו, נ

קק יעקב איש גלגול - מגור האבות והשפחה

אבוהו בארעא דבנען: ב אלון בארץ בנען: ב אלה | תולדות יעקב

רש"י

לקט בהיר

והפטיש, ופתאום ראה שומר אחד שבא מהכפרים אשר קנה שם פשתן וכנס לעיר גמליו טעונים גבוהים למעלה, וכנס קצת קנאה בלבו כי נדמה לו שזה הוה רב, לזה תמה, אינו שואל, כי אין זו אלה, הלא לפניו כל העיר ומה שאלה אנה יבנס אלא תמה, כלומר אדם זה מביא רכוש גדול מה שאני לא זכיתי לו, והיה שם פקח אחד שהבין כוונת אמרתיו של איש חס ופשוט זה ורצה לנחמו ולחזקו ולהסביר לו שפרנסתו אשר יסודו בניו על עבודתו ועל מעשי ידיו הם חוקים ומעולים ואין לו להתאוות על פרנסת סוחר זה אשר אין לו יסוד כמו אלן שענפיו מרובים ושורשיו מועטים, ואמר לו ראה שנינון אחד שורף את כולם שאינו אלא רב הכמות ומעט האיכות הבל הבלים כי מחר תיזול השער ויפסיד את הכל, לא כן אתה שפרנסתך שמור לך כמו עץ שמול על פלגי מים שאין להפקידו, והגמטל הוא ממש עו"ה יעקב אמר מי יכול לכבוש, לא שרצה לכבשם ולא שפחד מהם כי אשריך ישראל מי כמוך עם נושע זה, אלא כאשר ראה עולם ידם וכוחם הגשמי וישועם בארצם ונחלתם והוא יעקב הנדיק יושב בגר בארץ כנען, תמה ואמר במה זכו ריקים ופוחזים הללו לעולם וגבורה גדולה כזו, ענה לו הכתוב ואמר היאך אתה רוצה לדמות גדולתם לגדולתך הלא מה זה כחי ועומם יד, הבל הבלים היום כאן ומחר כאן, לך נא וראה שנינון פי' זכות אחד קטן היוצא מזדקת יוסף יש לו כח לשרוף הם וכל המונס נראים כגדולים והם בטלים, וזוה נתיישבו הדקדוקים והסמיכות (בד"א): (ד) פי' הוכרחנו לפי פשוטו להוסיף תיבת של ולומר שנשאר בכת, כי הגם שמנינו פעמים המאורעות בשם תולדות, כאן אי אפשר לומר כן, שהרי כבר התחל במאורעות של יעקב באומרו וישב יעקב וגו', והיל"ל אלה תולדות קודם וישב יעקב, גם אין לומר שפירושו כמו אלה תולדות נח המזכירים להלן אלא שהפסיק, או כמו אלה תולדות יחק ופירש"י יעקב ועשו אלא שהפסיק, שבשלמא נח או יחק שמספר הכתוב באותו ענין להלן ויולד נח וגו', וכן הולדת יעקב ועשו מזכירים באותו פרשה, אבל מה שלפנינו כבר הזכיר הכתוב צפי וילא שגולדו לא שייך לומר האמורים למטה אלא שהפסיק, לזה נהכרת לומר שקך פירושו, בפסוק א' סיפר שיעקב ישב בחברון, ועתה התחיל לספר מאורעות תולדותיו, דהיינו מכאן ועד סוף התורה שהוא לעיני כל ישראל, ובסיפור הזה נכללו ב' דברים,

יבנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו נינון אחד יולא מנפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולן, מה כתיב למטה אלה תולדות יעקב יוסף, וכתיב (שופ"ד א' י"ח) והיה בית יעקב אש וצית יוסף להצבה וצית עשו לקש, נינון יולא מיוסף שמכלה ושורף את כולם (תמ"ח) רש"י ישן: (ב) אלה תולדות יעקב, ואלה* של תולדות יעקב, אלה ישויהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל יישוב, סבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו' על ידי זה נתגלגלו וירדו למצרים, זהו אחר יישוב* פשוטו של מקרא שינוי נוסחאות אלה. * וזה ישוב (רמב"ן).

אור החיים

תולדות יעקב יוסף וגו' ונמכר למצרים וירדו אבותינו מצרים והעלה אותם המצטעו לקיים הצטחתו אל הארץ וירשו נחלתם:
ב. אלה תולדות. רבותינו ז"ל אמרו (ש"ר ל' ג') כל מקום שנאמר אלה וגו', וכאן פסל תולדות עשו, ואם לזה כיון לא היה לריך כי כבר נפסל עשו והיוצא מהפסול פסול. עוד לריך לדעת אומרו תולדות יעקב יוסף והיכן הם עשרה שבטים. (רז"ל (צ"ר פ"ד) מהם אמרו כי יכוון לומר שהוא העיקר, ומהם אמרו כי כמו שאירע

וישב וגו' נחכוון להודיע מדת עובו שלא התנהג בארץ אלא בגרות הגם שראה שעשו ירש ירושתו והאדון דקדק לומר אליו שנתן לו ביחוד את הארץ) וכמו שפירשתי בפרשה הקודמת (ל"ה י"ב) בפסוק לך אחננה, אף על פי כן לא עשה צו רושם והיה מתגורר בגרות כמו שהיה אצויו, בארץ כנען פירוש שהיה מתנהג צה כארץ לא לו אלא ארץ כנען. או יאמר הגם שהוא ארץ כנען הנחנת לו מורשה אף על פי כן היה גר צה עד שנתגלגלו הדברים על ידי תולדת יוסף, והוא אומרו) אלה

אור בהיר

(ד) לא רק לזרעו, כאברהם ויחזק. (ה) זה פי' מגורי אצו. (ו) פי' זה השייכות לבי' פסוקים הללו יחד. (ז) פי' עשרה

יוסף בן יעקב עשרה שנה היה רעה תולדות יעקב יוסף בר שבע

לקט בהיר

רשי

הא' יסוניהם דהיינו נחלת בני גד ורואוין וגם שאר השבטים עומדים מוכנים לעבור הירדן לרשת נחלתן, והב' גלגוליהן עד שבאו לכלל ישוב דהיינו היאך באו מנרימה וגרותם סס ויליאתם ומסעם מ' שנה במדבר, גם הוסיף רש"י אות וא"ו לחיבת אלה, כי כן משפטו כשהמטיף הכתוב הסיפור זה אחר זה מקשרן בוא"ו כמו וישראל אהב וכו' ויראו אחיו, ויחלוס יוסף, כלומר הוא"ו נשאר נכח (רא"ם): (ה) פסוק הוא במשלי כ"ה י"א ופירש"י אפניו על כנו, כלומר דבר העומד על כנו הוא על מקומו הראוי לו ומתאים אליו ביושר בלי

להיות דבר דבור על אופניו"י, ומדרש אגדה" דורש (ב"ה) חלכ הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים, אחת שכל עלמנו של יעקב לא עבד אלא לבן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו (מח"י), וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, זה נשטם וזה נשטם, זה חָתוּי מבקש להרגו וזה חָתוּי מבקשים להרגו (מח"י), וכן הרצה בב"ר ועוד נדרש בו (ב"ה) וישב ביקש יעקב לישב בשלוה"י קפץ עליו רוגזו"י של

→

גמגום ועגושי: (ו) חוץ מדתקות שאמרנו בלוח הקודם דהיינו תיבת "של" שחסר חוץ מזה קשה לפי פשוטו יתור אומר אלה תולדות יעקב, כי למה להקדמה האלה, לזה הביא האגדה שזה הקדמה הוא להסיפור, שמקדים ואמר שנדמה לו ליעקב שאין לו אלא בן זה וזה הוא כל תולדותיו, וזהו תצין הסיפורים על בריין (מהרש"ל), והביא ג' טעמים על דרוש זה, אי שהיה בנה של רחל עקרת הבית, ב' זיו איקונין היה ממש כאביו, ג' שנדמה לו במאורעותיו, והוארך לכל הג', כי לטעם הא' מה נשתנה מבנימין, ולטעם הב' אין עוד קושיא מבנימין אבל עדיין קשה המשך הכתוב שאמר בן שבע עשרה וכו' שאין טעם להמשך, ולטעם הג' ניחא שנדמו במאורעות והראיה בן שבע וכו' נשטם, ונשטם הג' לצד לא די לקרות אותו בשם כל תולדותיו אלא בצירוף ב' טעמים הראשונים, ובטעם הג' עלמנו מביא ב' פרטים שבי' פרטים אלו שייכים לכאן על הסיפור שמספר הכתוב בפרשה זו (מ"ל), ויש לומר עוד בכוונת רבינו שמה שאמר זיו איקונין לאו בגשמיות קמיירי, אלא כמו שאמרנו חו"ל בב"מ שופריה דיעקב כעין שופריה דאדם קדמאה קודם התעא, והוא הללם חלקים שלא נפגע וזה האי קונין שאמר כאן, ולזה לא אמר קלסתר פניו כמו שאמר באברהם ויחנק והבן, גם מה שאמר זה נשטם ואחיו מבקשים להרגו וכו' טעמו כי יעקב לא נשטם אלא בשביל מעלתו העלומה נדל למעלה מכל הברואים כמו כן יוסף שעלה במעלה חלקות יותר מאחיו (ג"א): (ז) הביא גם דרוש זה, כי אחר כל מה שאמרנו עדיין קשה חסרון הוא"ו מתיבת אלה, גם קשה השינוי וישב יעקב בארץ מגורי אביו, ולא אמר ויגר יעקב וכו' או וישב יעקב בארץ ישוב אביו, או בחברון, ובדרוש הזה נכון שפירושו שעוב את אביו אחר שברכו מחמת סכנת נפשות והלך בעלטולים בצער ובסכנה עד שבא בחורה אל אביו, גם ראה שעשו כבר מיושב הוא בארצו על מכונו, חשב שבא הזמן וישב יעקב, ובאמת היה זאת מגורי אביו שלא היה לו לבקש לישב במקום הגרות, הגם שמגיע לו לפי מעשיו מובחר האבות לדיק בן לדיק, אבל הוא בעלמנו לא היה לו לבקש אלא עיקר השלוס מעשה עבדות ה' שהוא צעולם הנלחית, לזה אמר הכתוב שלא היה כן אלא אלה תולדות וכו', ולפי דרוש זה יהיה פ' תולדות מאורעות (מ"ל): (ח) מלשון חרדה וצער, כמו שמעו עמים ירגזון (שמות ט"ו), וכן ונתן ה' לך שם לב רגז (דברים כ"ח).

אור החיים

לזה אירע לזה זה נולד מהול זה נולד מהול זה מהדרש. ויראה כוונת הכתוב היא על דרך אומרם ז"ל (סס) ביקש יעקב אביו לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, והוא אומר אלה תולדותיו של יעקב"י פירוש מה שעבר עליו מהרוגו, שהכתוב בא להודיע מכירת יוסף ולערו של יעקב הוא יעקב הגורם בזה שביקש לישב דכתיב וישב יעקב וצזה

אור בהיר

שקודמים לו ליוסף. (ח) ופי' הכתוב הוא על זה הדרך, אלה מאורעות רעות שנכתב להלן בפרשה, תולדותיו של יעקב הם, הוא

יוסף, לו לא דיון שמבקשי שהיה ט בעיוניו כ כלומר ו שינוי נוסחא בניו מהם אמרת וה ילד מיוח

מאורעו יעקב ה (סוטה) כיעקב עשרה ו נשאר ב אומריו שלא הי אומריו ואמריו ליעקב ו נקראו תולדות קיום לי יעקב ו דכתיב ושמעון טעם לו שבע ע ועלה לו

בעלמנו והוא אומ שבעים יו שהוא פר

אונקלוס

בראשית לז וישב תעה

עֲסֵרִי שְׁנַיִן (כֹּהֵן) הָיָה רָעִי עִם אֶת־אֲחִיו בְּצֹאֵן וְהוּא נָעַר אֶת־בְּנֵי

לקט בהיר

רש"י

ופירש"י לב חרד כמרגומו דחל, ובעל ש"ס פשפש ולא מנא
 אלא מלשון ריב ומנא כמו לא מרגו דרך, ולא ראה מאמר
 רבותיו ז"ל צ"ר, וזה לשון קדשם ויבא רוגז (איוב ג') בא
 עלי רוגזו של יוסף עכ"ל, ושם באיוב מרגם המתרגם ואתא
 רוגזא על בשורתא די בניה, ושם לא היה שום ריב ומנא
 (ובאמת גם כאן אין אני רואה שום ריב ומנא אלא הוא
 סיפר עליהם לשון הרע והם תפשוהו ומכרוהו) אלא ממו
 בניו מהמפלות שנפלה עליהם, גם המלודות פירש בזה על הרוגז והחרדה (דע"י): (ט) יוסף בן שבע עשרה שנה ואת
 אמרת והוא נער עכ"ל הצ"ר, פי' לאמה לורך אמר הכתוב שהוא נער, בין אם הכוונה שלא היה זקן בין אם הכוונה שלא היה
 ילד מיותר הוא שהלא אמר בפירושו שהיה י"ז שנים (רא"ם): (י) שאין טעם לומר שדוקא את בני בלהה היה נער ולא

יוסף, לדיקים מצקשים לישב בשלוה חומר* הקצ"ה
 לא דיין לדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא
 שמצקשים לישב בשלוה בעולם הזה והוא נער. י
 שהיה עושה מעשה נערות, מתקן בשער ממשמש
 בעיניו כדי שיהיה נראה יפה (כ"ה): את בני בלהה.
 כלומר רגיל אלא בני בלהה, לפי שהיו אחיו מצוין
 שינוי נסחאות * אמר

ולטעם זה יקראו על שמו כי הוא הזן ומפרנסם לכולן:

בן שבע עשרה. טעם שהולך לספור שני יוסף,
 נתכוון להודיע חומרם ז"ל במסכת ברכות
 (כ"ה): לעולם ילפה אדם לחלוט עוב עד כ"ב שנה
 וכו', ואם כן אם לא היה מודיע הכתוב בן שבע
 עשרה שנה לא היינו יודעים זה. עוד יראה על דרך
 חומרם בגמ' (קידושין כ"ט): האי דעדיפנא
 מחבראי דנסיבנא בשיתסר וכו', הרי כי בשיתסר
 לא יתגבר החומר וילך הרע על האדם כמו
 בשיצטר, והוא מה שהולך הכתוב להודיע כי יוסף
 היה בן שבע עשרה שנה כי באמצעות הזמן
 היה בו לד תגבורת אנושית" (להחגרות באחיו
 ולהביא דבתם רעה וגו', ועיין בסמוך:

היה רועה וגו'. קשה היה לו לומר היה רועה
 האלא את אחיו"י, כי לא לאחיו היה רועה.
 עוד לריך לדעת הכוונה באומרו והוא נער וגו'.
 ורז"ל אמרו (צ"ר פ"ד) היה עושה מעשה נערות,
 ולדבריהם למא את בני בלהה, ופירש רש"י והיה
 רגיל את בני בלהה, והוא פי' רחוק"י. עוד לריך

מאורעות שעברו עליו כי כולם כאן יחשבו על
 יעקב הרגשותיהם. עוד יתבאר על דרך חומרם ז"ל
 (סועה ל"ו): ראוי היה יוסף להעמיד י"ב שבעים
 כיעקב אלא על ידי מעשה פוטיפר ויפחו זרועי ידיו
 עשרה כמה הדיקים ילאו מעשרה אלבעותיו ולא
 נשאר לו אלא צי אפרים ומנשה, והוא שרמז כאן
 באומרו אלה תולדות וגו' פסל פרע א', מהי"צ
 שלא היו בעולם מטעם החכר. עוד יתבאר על דרך
 חומרם בספר תהלים (ע"ז) בני יעקב ויוסף סלה.
 וחומר ז"ל (סנהדרין י"ט): שטעם שיהם בני יעקב
 ליעקב וליוסף להיות שיוסף זמם בשני רעב ופרנסם
 נקראו על שמו ע"כ. והוא עלמו שרמז כאן באומרו
 תולדות יעקב יוסף פירוש באמצעות יוסף היה
 קיום לכל תולדותיו. או יראה על זה הדרך תולדות
 יעקב וגם יוסף. והרבה מקראות מדברים כן
 דכתיב (שמות א' צ) ראובן שמעון וכאילו אמר
 ושמעון גם כאן כאילו אמר ויוסף, ונתן הכתוב
 טעם לקריאת שם כולם עליו צמה שגמר חומר בן
 שבע עשרה וגו' ונתגלגלו הדברים וירד מזרימה
 ועלה לגדולה והולכו אחיו אליו ופרנסם ואת טעם

אור בהיר

בעצמו הולידם, ופסל מאורעות הטובות שהיו מחסדי ה' ב"ה. (ט) פירוש שבצ"ר מונה כ"ד פרטים שבהם נדמה יוסף ליעקב,
 והוא אומרו אלה תולדות מאורעות של יעקב, יוסף כולם היו ביוסף, ובאמת היה לריך להיות כ"ה פרטים לא כ"ד, יעקב העמיד י"ב
 שבעים יוסף העמיד י"ב שבעים, אבל חיצת אלה מיעוט הוא ופסל פרע זה. וזה שאמר פסל פרע א' מהי"צ פי' פסלו מפרע א'
 שהוא פרע הי"ב. (י) פי' של יעקב ושל יוסף. (יא) ולא מחמת טבעו הרע חו"ש. (יב) פי' עם אחיו. (יג) שאמר תיבת

בְּלֶחֶה וְאֶת־בְּנֵי זְלָפָה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דְּבָתָם רְעָה אֶל־אֲבִיהֶם; וְאֶת־יוֹסֵף יָת דְּבָהוֹן בִּישָׂא לְוֹת

לקט בהיר

רש"י

אוחן והוא מקרבן: את דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה ב"ב צאחיו בני לאה" היה מגיד לאחיו, שהיו אוכלין אבר מן החי"י, וממלחין צבני השפחות לקרותן עבדים, והשודין על העריות, וצשלשחן לקה"י, (על אבר מן החי) וישחטו שעיר עזים (ל"ה) במכירתו ולא אכלוהו חו"ט*, ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים לעבד נמכר יוסף (ח"י ק"ה י"י), ועל העריות שספר עליהם (ל"ט ז') ושחט אשת אדוניו וגו' (כ"ד - ח"ח): דבתם. כל לשון דבה פרלרי"ץ צלע"ז, כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר*: דבה. לשון (פיר' ז') דובצ שפתי ישינים: עיני נוסחאות. כדי שילקח בשחטה. מדבר.

זולתם, אלא ודאי חביב והוא מושך אחר עמו, וכאילו כמיז ב' פעמים והוא נער והוא את בני בלהה (רמב"ן): (יא) פי' לא שביל עמנו עשה זאת בעצור שלא היו לו חברים, אלא בשבילם כדי לחזקם ולהפיס דעתם, והראיה מיתור אומרו נשי אחיו שפירושו שבעיניו היו כן והוא נהג עמהם כמו בבני נשי אחיו, וע"ז קשה פשיטא שכן הוא ואנן ידעינן שהיו נשי אחיו, אלא בהכרח שאל למעט שבעיני אחרים לא היו כן (מ"ל): (יב) פי' הכתוב סתם ולא אמר מה היה הדבה, ובמכוון עשה כן להודיענו שכל מה שיכול להביא מביא, ומכך הכתוב על חו"ל שידרשו מן הכתובים מה היו דברים רעים שראה והביא כדלקמן, ואמר שהיה רואה, כי שורש חביב דבתם הוא דבה ומפרשה רש"י בדיבור הקמון

שהוא ענין פטופטי דברים שהם יתירים מן הרגיל בלי ענין וצלי יסוד, ומביא ראיה מפסוק דובצ שפתי ישינים שפירושו היין הטוב והחזק פועל באלם לדבר דברים יתירים הגם שאינו רגיל לעשות כן, לכן נקרא לשון הרע דבה שדרך המדבר על רעהו לבקש לדבר דברים הגם שאינם אמתיים, ונריך הכתוב להוסיף עליו חביב "רעה" שלא זה דבה בעלמא אינו מורה שהוא רעה, ואות המי"ו שבדבתם הוא מפני שנתחלף הה"א בתי"ו מתמת הקישור שהמיצה נתקשר עם אות המ"ם שאות המ"ם כאן הוא חביב שלימה, וכאילו אמר דבה של אותם או דבת אותם כלומר דבה מהם, שאין הכוונה שהיה מספר מה שהם היו אומרים אלא הוא מעלמו דיבר דבורים רעים מהם, גם השמעינו רש"י שלפי דעתו של יוסף לא אמר שקר שא"כ היל"ל ויזיא דבתם כמו שנאמר במרגלים ויזיא דבת הארץ לפי שהזיא מעלמן ולא היו אמת. אבל כאן אמר ויבא יוסף פי' לא עשה אלא ההבחה מה שראה בנאמת לפי דעתו, ואעפ"כ נקרא דבה, שבאמת היו פטופטי דברים בלי יסוד (רא"ם): (יג) הגם שאינם נוכרים כאן בני לאה שנוכל לומר שכיניו המ"ם סובב עליהם, ואדרבה המדובר בנמן בני בלהה חלפה, אבל אחר הדיוק ממלא שכן הוא, שהרי הכתוב התחיל לומר רועה את אחיו וזה ודאי בני לאה שהרי הוזיא בני השפחות מכלל אחיו שעממם לא היה רועה אלא היה נער ורק לדבר זה הזכירם כדי להזיא אותם מכלל רועה את אחיו, אבל מה שאמר אח"כ דבתם חוזר לענין ראשון על בני לאה שבהם כל עיקר הדיבור (רא"ם), גם מאחר שידענו מה היה הדבה כדלקמן פשוט הוא דלא שייך צבני השפחות, ומה שהיו כולם בענה אחת כנגדו גם בני השפחות, אולי שפרעו אבר מן החי גם בהם דיבר, או שנשאו פנים לבני לאה הגבירה ושמקו (אדה"ח): (יד) דרשו כן מתיבת צלחן המיותר, בזה גילה הכתוב שהסיכון היה בענין אכילת האלן ומדהזכיר הכתוב בני בלהה חלפה משמע שגם בזה הימה דבה, ומיתור אומרו נשי אחיו משמע שדבר זה היה צפי יוסף להתחזק ולומר שהמה דין ערוה להם שהם נשי אחיו, ולא כן חשב על אחיו (ג"א): (טו) לא מפני שהביא הדבה לאחיו, שאם באמת חו"ט עשו דברים הללו הרי חיוב עליו לעשות כל הנדקות אולי יועיל, אלא הפגם הימה שחשדן ממעשיהם הסתומים בלי ללמד זכות עליהם, וגם אחר החשד לא ניסה להתחזק עמהם פנים צפנים אלא ויבא יוסף (לבוש): (טז) וזה הוא הפרעניות שאל עליו שנודע לו כי לא טוב עשה, בזה שחטו הגם שלא לאכילה היו עושים

אור החיים

לדעת אומרו נשי אחיו מי לא ידע כי הם נשי אחיו, דבתם רעה ועל מי סמך עליו הכתוב להבין עוד לל"ד אומרו ויבא יוסף את דבתם וגו' מה היא (הדברים"), ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש. אכן

אור בהיר

והיה רגיל. (יד) פי' שהגם שחז"ל אמרו מה היה דבתם, אבל מורה לא בשמים היא, והיכן נרמו בכתוב דבריהם ז"ל.

אברהון: מקבץ בנו להזכירו כדי פשוט, כי זה לזה, ועוד ה כוונת הכ אחיו"י ב והוא נער ומתחבר כ לחושבם ב ובה לא ק חזר אל מאומרו ו שנחשדו אז נשי אחיו ו ומעשה כן אל אביהם שאמרו ז" אוכלים אז שכוין מכלל נשי אחיו להם לחזל עריות כ: במדרגת נ כדעת הכו שפחתו סו עליה לשכ

טו) פי' היא נער. ין) שמסתם לשם משמעות הכו

מסורת המדרש
לא שלוחי איוב תתצו.
זוהר: ח"א קעט: רטו.
ראה: תנחומא מקץ.
ותנ"י: ע"ע שמריר
פכ"דא.

כַּעֲנַן הָיָה מְלַעֵיג עַל הַמָּכָה (שם שם, שם) לְמַסַּת נְקִיִּים
לְעֵג' אָמַר ר' אַחָא בְּשַׁעָה שֶׁהַצְדִּיקִים יוֹשְׁבִים בְּשִׁלּוּהַ
וּמְבַקְשִׁים לִישֵׁב בְּשִׁלּוּהַ בְּעוֹלָם הַזֶּה הַשְּׁטָן בָּא וּמְקַטְרֵג
אָמַר לֹא דִין שֶׁהוּא מִתְקַן לָהֶם לְעוֹלָם הַבָּא אֲלֵא שֶׁהֵם
מְבַקְשִׁים לִישֵׁב בְּשִׁלּוּהַ בְּעוֹלָם הַזֶּה תִּדַע לָךְ שֶׁהוּא כֵן
יַעֲקֹב אָבִינוּ עַל יְדֵי שֶׁבִקֵּשׁ לִישֵׁב בְּשִׁלּוּהַ בְּעוֹלָם הַזֶּה
נִזְדוּג לּוֹ שְׁטָנוֹ שֶׁל יוֹסֵף וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב' (שם ג, כו) 'לֹא
שְׁלוֹתִי וְלֹא שְׁקַטְתִּי 'לֹא שְׁלוֹתִי מַעֲשׂוֹ 'וְלֹא שְׁקַטְתִּי'
מִלְבָּן (שם שם, שם) 'וְלֹא נַחְתִּי מְדִינָה (שם שם, שם) 'וַיֵּבֵא
רְגוֹזוֹ בָּא עָלַי רְגוֹזוֹ שֶׁל יוֹסֵף.

ד. דבר אחר וישב יעקב וגו' אברהם גיר גיורים

דבר אחר: "אם שוט ימית פתאום, למסת נקיים ילעג" — בנוגע לפרשתנו על יעקב אבינו, ואשר לכן הובא פסוק זה לכאן — אמר רבי אחא: בשעה שהצדיקים יושבים בשלוחה, שהקב"ה נותן להם בעולם כדי ליישב דעתם לעבודת כוראם, לקנות להם חיי עולם הבא — ששם הוא עולם הגמול המוכן למתן שכר הצדיקים, והם חושבים לקבל שלוחה זו כשכר מעשיהם הטובים — ומבקשים לישב בשלוחה בעולם הזה, השטן בא ומקטרעג. וכך הוא — אָמַר — "אומר" (ול"ש איוב תתק"ד): "לא דיין — לא די להם לצדיקים, ששכרם רב למאוד — שהוא מתוקן — ומוכן — להם לעולם הבא, אלא שהם מבקשים לישב בשלוחה בעולם הזה!" וזהו: "אם שוט ימית פתאום" — אם פתאום בא שוט השטן ומביא מכה על הצדיק, למסת נקיים ילעג" — הוא מפני שהשטן לועג על הצדיקים ששכרם רב לעולם הבא והם מבקשים שלוחה גם בעולם הזה, וכמו שהיה לאיוב שהשטן קטרעג עליו והביא עליו את יסוריו, ועל זה התאונן איוב, תדע לך שהוא כן — שלא מפני החטאים בלבד יבואו היסורים על האדם בעולם הזה, אלא מפני הקטרעג הזה של השטן שהרי — יעקב אבינו, שהיה צדיק גמור ונקי מעוון, ורק — על ידי שבקש לישב בשלוחה בעולם הזה, מיד — נזדווג לו — נטפל אליו — שטנו של יוסף — החכולת השטן של צרת מכירת יוסף האמורה להלן בפרשה, וזהו שהכתוב מתחיל את פרשת צרת מכירת יוסף ואומר: "וישב יעקב", שכל רצונו של יעקב לשבת בשלוחה היה סיבה לצרה זו (ועי' לעיל לת, סו"ס ז'), וכאותן דברים שאמר איוב על עצמו: "לא שלוחתי, ולא שקטתי, ולא נחתתי, ויבא רוגזי" (ועי' יפ"ת) — כך אמר יעקב: "לא שלוחתי" — לא היתה לי שלוחה, לשבת בארץ אבותי, והייתי צריך לברוח מן הארץ — מעשו, שרדף אחרי להרגני, "ולא שקטתי" — לא ישבתי בשקט גם בארץ גלותי, כי שם יראתי — מלבן, שבא עלי כרמאות, ואף רדף אותי לשודדני, "ולא נחתתי" — בדרך בואי מלבן לארץ ישראל, שגם בדרך זו שבעתי צער — מדינה, "ויבא רוגזי" — ומשבקשתי לשבת בשלוחה בארץ — בא עלי רגזו של — מעשה מכירת — יוסף, (ועי' רז"י, הקשר בין יעקב לאיוב).

ד. דבר אחר: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו, בארץ כנען" — אם אמר "בארץ כנען", יודע אני

מסורת המדרש

ד. אר"א אמר מהכניסין וכי ספרי ואתחנן פליגי אדר"ג פ"ב ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ג לעיל פל"ט"ד, שהש"ר פ"א (ג) תנחומא לר"ב, ספ"ר פמ"ד פקד אח (חנה) י"ג ליש לך סו. כאן קמ. אברהם היה מגייר וכו' שם. לעיל פל"ט"ט, וזהו: ח"א עט. קל. ח"ב קמו. קצח. ח"ג קצח.

הָדָא הוּא דְכְתִיב (בראשית יב, ה) 'וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ אֲמֵר ר' אֶלְעָזָר בְּשֵׁם ר' יוֹסִי בֶן זִמְרָא אִם מִתְכַּנְּסִין כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם לְבְרָאָת אֶפְלוּ יִתּוּשׁ אַחַד אֵינָן יְכוּלִין וְאֵת אֹמְרֵי (שם שם, שם) 'וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן' אֵלָא אֵלּוּ הַגֵּרִים שְׂגִיר אוֹתָם אַבְרָהָם וְלָמָּה אָמַר 'עָשׂוּ' וְלֹא אָמַר גֵּירוּ לְלַמְדֵּךְ שְׁכָל מִי שֶׁהוּא מְקַרֵּב אֶת הַגֵּר כְּאֵלּוּ בְרָאוּ תֹאמַר אַבְרָהָם הִנֵּה מְגִייר וְשָׂרָה לֹא הִיָּתָה מְגִיירָת תְּלַמּוּד לֹמַר 'וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן' אֲשֶׁר עָשָׂה אֵינן כְּתִיב כְּאֵן אֵלָא 'אֲשֶׁר עָשׂוּ' אָמַר ר' חוּנְיָא אַבְרָהָם הִנֵּה מְגִייר אֶת הָאֲנָשִׁים וְשָׂרָה מְגִירָת אֶת הַנְּשִׁים וּמָה תְּלַמּוּד לֹמַר 'אֲשֶׁר עָשׂוּ' אֵלָא מְלַמֵּד שֶׁהִיא אַבְרָהָם אֲבִינוּ מְכַנְּסִין לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמְאָכִילֵן וּמְשַׁקְּנֵן וּמְקַרְבֵּן וּמְכַנְּסִין תַּחַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה

שהיא ארץ מגורי אבינו, ואם בא לומר באיזה חבל בארץ כנען ישב, היה לו לומר כחברון, ששם ישבו יעקב ויצחק ואברהם, כאמור בפרשה למעלה (בראשית לה, כז), ואמר "מגורי אבינו", לרמוז ולאמר: הרי אברהם גייר גיורים — הכניס בני עמים "תחת כנפי השכינה", לאמונת ייחוד ה', הדא הוא דכתיב — זהו שאמר הכתוב בצאת אברהם מחרן ארץ מולדתו, ללכת לארץ ישראל: "ויקח אברהם את שרי אשתו, ואת לוט בן אחיו, ואת הנפש אשר עשו בחרן" — "יחס הכתוב "עשייה" על נפשות, "ופשוטו של מקרא — עבדים ושפחות שקנו להם" (רשי"י עה"ת שם), ומדרשו — אמר רבי אלעזר, בשם רבי יוסי בן זמרא: "וכי אברהם עושה נפשות" (פס"ר מד, ז), והלא — אם — היו — מתכניסין כל באי העולם — להוועץ בחכמה ובמדע, איך — לבראות אפילו יתוש אחד, "ולחכניס בו נשמה, אינו יכולין לבראות" (ספרי ואתחנן לב), וכל שכן שהם — אינן יכולין "לזרוק בו נשמה" (לעיל לט, יד, עיי"ט), ואת אומר — והכתוב אומר: "ואת הנפש אשר עשו בחרן"? ! אלא אלו הגרים שגייר אותם אברהם, ולמה — אם כן, אמר — הכתוב — "עשו", ולא אמר "גיירו"? ללמדך — בא הכתוב, בקראו לקירוב וגיור "עשייה" — שכל מי שהוא מקרב את הגר — כל המקרב עובד כוכבים ומגייירו — הרי הוא "מכניס בריה אחת לתוך כנפי השכינה, מעלין עליו (שהש"ר א, ג, ג) — שכן — כאילו — הוא — בראו, ואם — תאמר: "אברהם היה מגייר, ושרה לא היתה מגיירת"? ! תלמוד לומר — בא הכתוב ללמדנו ולומר: "ואת הנפש אשר עשו בחרן" — "אשר עשה" — בלשון רבים, וכאשר — אמר רבי חוניא (לעיל שם "הונא", ועי' רד"ל כאן): שניהם, אברהם ושרה, היו מגיירים, אברהם היה מגייר את האנשים, ושרה — מגיירת את הנשים. ומה תלמוד לומר — מה מלמדנו הכתוב במה שהוא בא לומר — "אשר עשו" — על קירוב הנפשות לאמונת ה', אף שנדרש למעלה ללמד שכאילו הוא בראו, אבל אינו "עשייה" יש ליחס לקירוב זה, באיזה מעשה עשו את הקירוב בנוסף על דיבור דברי אמונה? אלא, מלמד — אותנו הכתוב, שבמעשים היה אברהם מקרב את הנפשות, ולא בדיבורים בלבד — שהיה אברהם אבינו מכניסין לתוך ביתו — "את העובדים ואת השבים" (לעיל מג, ז), ומאכילין ומשקין, ומקרבים,

יעקב גייר גיורים ד' וגו' (שם שם, ד) 'וי' והיכן שמענו רבי רבה בשם ר' יהון בארץ מגורי אבינו ה. מה פתיב המלכים וגו' וכת משל לאחד שהיו ונתירא מהם וישב עשו ואלופיו נתיר

ומכניסין — בכך — ה הוא — גייר גיורים, ה יעקב אל ביתו, ואל כל והם עשו כן, כמו שנאמר אשר באזניהם, ויטמון אותם ממשפחתו, וגם "ואל כל ביצחק, לא שמענו — גם כיצחק? רבי יצחק — רבי הושעיא רבה רמזו הכתוב, כנאמר כאן: לומר באיזה מקום בארץ כ אבינו? מאי — מהו הרו בארץ אשר שם האנשים ש (ול"ש כאן ק"מ), ארץ המג ה. "וישב יעקב בארץ מן הענין — הוה, בסון "ואלה שמות אלופי עשו... מיד בסמוך — "וישב הקודמת (בראשית לה, כז), אמר רבי חוניא: משי כלבים, ונתירא מהם ונתירא לו חלש ומפחד, א הכלב מתירא ובורח ממנו, הנמשל: כיון שראה יו

מסורת המדרש
ה. מה כתיב למעלה
ע"ע ויק"ר פכ"ט"ה.
ארי"ח משל לאחד
וכו' יל"ש כאן ק"מ
(כה"ע), עוברי תקמט.

יעקב גייר גיורים דכתיב (שם לה, ב) 'וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ
וְגו' (שם שם, ד) 'וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב וְגו'' בַּיְצָחֶק לֹא שָׁמְעֵנוּ
וְהֵיכָן שָׁמְעֵנוּ רַבִּי יַצְחָק וְתֹאנִי לָהּ מִשׁוּם רַבִּי הוֹשְׁעִיא
רַבָּה בָּשֵׁם ר' יְהוּדָה בַּר סִימּוֹן כָּאֵן כְּתִיב 'וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב
בְּאֶרֶץ מַגּוּרֵי אַבְיוֹ מֵאֵי מַגּוּרֵי אַבְיוֹ מַגּוּרֵי אַבְיוֹ.

ה. מה כתיב למעלה מן הענין (בראשית לו, לא) 'וְאֵלֶּה
הַמְּלָכִים וְגו'' וְכִתִּיב הֵכָא 'וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב' אָמַר ר' חוּנְיָא
מִשָּׁל לְאַחַד שְׁהִיָּה מְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ וְרָאָה פֶת שֶׁל כְּלָבִים
וְנִתְיָרָא מֵהֶם וַיֵּשֶׁב לוֹ בִּינְיָהֶם כֶּף כִּיּוֹן שְׂרָאָה אַבְיוֹנוּ יַעֲקֹב
עָשׂוּ וְאַלּוּפִיו נִתְיָרָא מֵהֶם וַיֵּשֶׁב לוֹ בִּינְיָהֶם אָמַר ר' לוי

ומכניסין — בכך — תחת כנפי השכינה, כנדרש למעלה (שם). וגם מצאנו, כי — יעקב, גם
הוא — גייר גיורים, הכניס נפשות לאמונת ה' אחד, כמו — דכתיב (בראשית לה, ב): "וַיֹּאמֶר
יעקב אל ביתו, ואל כל אשר עמו, הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם, והטהרו והחליפו שמלותיכם",
והם עשו כן, כמו שנאמר שם (בפסוק ד): "וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּיָדָם, וְאֵת הַנּוֹזְמִים
אֲשֶׁר בְּאֹזְנֵיהֶם, וַיִּטְמְנוּ אוֹתָם תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עִם שָׂכָם", ונאמר שם גם "אל ביתו" — אלו בני ביתו,
ממשפחתו, וגם "ואל כל אשר עמו" — הנפשות שקירב אל אמונתו, אמונת ה' אחד, ועדיין —
ביצחק, לא שמענו — משום מקרא, שגם הוא עשה נפשות לה', והיכן שמענו — רמז לדבר זה
גם ביצחק? רבי יצחק — אמר דרשה זו, ותאני לה — והיה שונה אותה — משום — בשם —
— רבי הושעיא רבה (=הגדול), שהוא אמרה — בשם רבי יהודה בר סימון: כאן כתיב —
רמזו הכתוב, כנאמר כאן: "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מַגּוּרֵי אַבְיוֹ", והרי הוא אומר "בארץ כנען"! ואם
לומר כאיזה מקום בארץ כנען ישב, יאמר "בבכרון", והרי ביעקב אמר "וישב", ואמר ביצחק "מושבי
אביו"? מאי — מהו הרמז שהוא בא לרמזו בלשון "מגורי אביו"? מגורי אביו, יעקב ישב לו
בארץ אשר שם האנשים שהתקרבו אל ה' מהגיורים שגייר אביו יצחק, בארץ שהיא "ארץ מגורי אביו"
(יל"ש כאן ק"מ), ארץ המגויירים של יצחק, הרי שגם יצחק גייר גרים, וישבו בקרבתו בארץ כנען.

ה. "וישב יעקב בארץ מגורי אביו, בארץ כנען, אלה תולדות יעקב, יוסף" — מה כתיב למעלה
מן הענין — הוזה, בסוף הפרשה הקודמת — "וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם... וְכֵן:
"וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֲלוּפֵי עַשׂוּ... אֲלוּף מַגְדִּיאֵל אֲלוּף עִירָם" (תנחו" וישב, א. ע"י"ש), וְכִתִּיב הֵכָא — וְכִתוּב כֵּאֵן,
מִיד בְּסִמּוֹן — "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מַגּוּרֵי אַבְיוֹ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן" — והרי כבר נאמר למעלה בפרשה
הקודמת (בראשית לה, כז), שְׁבֵא יַעֲקֹב אֶל מְקוֹם מַגּוּרֵי יַצְחָק אַבְיוֹ, וְמָהוּ "יְשִׁיבָה" זו האמורה כאן —
אָמַר רַבִּי חוּנְיָא: מִשָּׁל — לְמָה הִדְבַּר דּוּמָה, לְאַחַד שְׁהִיָּה מְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ וְרָאָה כֵת שֶׁל
כְּלָבִים, וְנִתְיָרָא מֵהֶם וַיֵּשֶׁב לוֹ בִּינְיָהֶם, וְטַבַּע הַכְּלָב הוּא שְׁהוּא רוֹדֵף רַק אַחַר מִי שְׂבוּרָת מִמֶּנּוּ
וְנִרְאָה לוֹ חֵלֶס וּמִפְחָד, אֲבָל מִי שְׁמַתִּישֵׁב לוֹ בְּבִטְחָה עַל מְקוֹמוֹ, נִרְאָה לְכָל כַּחֲזַק וְאֵינוּ מִפְחָד וְאוֹ
הַכְּלָב מִתִּירָא וְבוֹרָח מִמֶּנּוּ, וְכֵן הֵצִיל זֶה אֶת עַצְמוֹ מֵעֵדַת הַכְּלָבִים, שְׂבָרְחוּ מִמֶּנּוּ וְעֻזְבוּהוּ, כֵּךְ — הוּא
הִנְמַשֵּׁל: כִּיּוֹן שְׂרָאָה יַעֲקֹב — אַבְיוֹ, אֵת — עַשׂוֹ וְאַלּוּפֵיו, גְבוּרֵיו הַיּוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ, נִתְיָרָא

ירי
זין
את
ולו
מר
יאו
גוד
זיב
גיר
ימר
תוך
ינה
ישבו
הרי
הוא
זכרם
שות,
'עזר,
—
אחד,
יק בו
ן"?!
ולא
מקרב
מעלין
ז היה
הנפש
כאן,
רד"ל
גגירת
עשו"
עשייה"
גד —
זכרם
מקרבן,

פרשת וישב

717 (א) וישב יעקב וגו'. [פירש"י] ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף. יש לפרש, מפני שבאמת היה בזה עונש של יעקב ועונש של יוסף, כמו שאמרו חז"ל (מגילה ז.) שנענש יעקב על שלא קיים מצות כיבוד כל זמן שהיה בבית לבן, ויוסף נענש על שהוציא דיבה על אחיו.

ואמרו חז"ל במנחות (דף מא.) אמר רב קטינא למלאכא מי ענשיתו אעשה, ואמר ליה אין בעידן ריתחא. וכתב ר"ב כי הענין הוא, כי עשה של ציצית אינו מחויב כי אם כשלושב מלבוש של ד' כנפות או העשה לעשות בה ציצית, וכיון שרב קטינא פטר נפשיה מיניה אינו חייב עונש אלא בעידן ריתחא.

ובן היה גבי יעקב, שלא עבר חיו על מצות כיבוד, אלא כיון שהיה בבית לבן ממילא היה מניעה, ולא היה ראוי ליענש. אלא כיון שהיה רוגזו בשביל יוסף, ממילא גם

הוא נענש בעידן ריתחא. וזהו שאמרו קפץ עליו רוגזו של יוסף. L

איתא במדרש (כ"ר פה, ה) מגורי אביו, בגימטריא רנ"ט, מיום שאמר הקב"ה לאברהם ידוע תדע עד שעה שנתיישב יעקב אביו בארץ מגורי אביו. יש לפרש [זה, וכן] מה שאמר ביקש לישב בשלוה, דהיינו שחשב שכבר נשלמו הת' שנה שנגזרה בין הבתרים. דהיינו שחשב שנותיו ושנות אביו. שהוא היה כשבא אצל אביו צ"ט שנה כדאיתא בפרק קמא דמגילה (דף ז.), ממילא היו שנות אביו (קנ"ח) [קנ"ט]. ולפי שלא היו השנים שווים, שהרי יצחק נולד בפסח ויעקב בתשרי (ר"ה י.), והוי בצירוף רנ"ט כמספר מגורי. ודחשב יעקב שנות הבנים המובלעים בשנות האבות עולים ג"כ בחשבון. וחשב מאה של אברהם, שהרי בכרית בין הבתרים

א "דמלאכא אשכחיה לרב קטינא דמיכסי סדינא (של פשתן שפטור מציצית), אמר ליה קטינא קטינא, סדינא בקייטא, וסרבלא (שאינן לה ד' כנפות) בסיחוא, ציצית מה תהא עליה, אמר ליה ענשיתו אעשה, אמר ליה כומן דאיכא ריתחא ענשינן. ב ז"ל תוסי שם, ענשיתו אעשה, כי האי, שאין אדם חייב לקנות טלית המתחייב אם אין לו, אבל עשה גמור אפילו בית דין שלמטה היו מכין אותו וכו'. ג שמבואר שם, שהיה בן ס"ג כשיצא מאביו, וי"ד שנה היה בבית עבר, וכ' שנה בבית לבן, וכ' שנים בדרך, הרי צ"ט. ד דכתיב (ר"פ תולדות) ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם. ה "תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות (אברהם ויעקב, רש"י), בתשרי מתו אבות, בפסח

נולד יצחק. ו לפי פירוש זה אין מדוקדק לשון המדרש מיום שאמר הקב"ה לאברהם וכו'. וכן מה שחושב כאן החצי שנה הנוספת בשנות יעקב הוא שלא כחשבון הת' שנה שחושב רק צ"ט שנים ליעקב. וגם צ"ב מהו הענין ברמו מספר צירוף שנות אביו ושנותיו לכד מתוך שאר הארכע מאות שנה. ויותר פשוט היה לומר לפי דברי רבינו, שכוונת המדרש הוא על ק' שנה של אברהם מברית בין הבתרים עם קנ"ט של יצחק, וזהו שרומז זאת במגורי אביו, שחשב יעקב צירוף שנות אבותיו מברית בין הבתרים שהם רנ"ט, והוסיף עליהם חשבון שנותיו ושנות בנו ראובן, והמתין עוד ט' שנים של שלשתם לתשלום ארבע מאות שנות, ומאז ביקש לישב בשלוה, כדברי רבינו.

היה בן ע"ה וכשמת שנות ראובן, שהיה ג אביו, ה' שהרי בן (י"ז) שכס (כ"ר פ, י), ט דמי ל"ג שנה. וחשב הפ' עד שהיה יוסף בן פעמים, לו וליצחק ו שנה. י' לכך ביקש ליי נשלם

איתא במדרש (כ"ר ו גרים. באכרו הנפש אשר עשו, ולמו המגיד גר כאלו ברא ב) ויאמר יעקב אל וכו'. ביצחק, מגזו

ז כדעת הפשטנים ומי שכרית בין הבתרים היו כנען בהיותו בן ע"ה, בדברי רבינו פ' לך (טז, ק"ו שם. ח לא היה או ט"ו שנה מנשואי לאו עבודה הראשונה, ולפי ונמצא שהיה אז ראוי ומחצה, אך לזה יש לצ יעקב שנולד בתשרי כדב שני בני יעקב שמעון ול [שמעון בן] אלעזר אומו י בן כתבו רש"י והרע" כא) בן שלש עשרה לנ כי יעשו מכל חטאות שהוא בן י"ג, דכתיב וי ולוי באותו פרק בן י הגר"א ובפירוש נחמד ביאור החשבון בצמצום שעבד בבית לבן נולד י (דף יז.), נמצא שהיה ג אל אביו, נשאר ט' שני יב ולא חשב שנות כי

ספר פנים יפה

השם ז"ל

כאן רבינו פירש ג' שנים ג' שנים הנורוויץ זצ"ל
 י' הו"ל ל' ארבע יוסף ארבע שנים

היה בן ע"ה' וכשמת היה קע"ה. וחשב גם כן שנות ראובן, שהיה בן ט"ו שנה כשבא אצל אביו, ה' שהרי בן י"ז (י"ג) היה [לוי] במעשה שכם (ב"ד פ, י), דמיניה ילפינן דמיקרי איש ל"ג שנה. ו' וחשב הט' שנים שהיה אצל אביו עד שהיה יוסף בן שבע עשרה שנה י"ג פעמים, לו וליצחק ולראובן, י"ב היה הכל ת' שנה. י"ג לכך ביקש לישב בשלוה, כיון שלדעתו נשלם הגלות.

איתא במדרש (ב"ד פ, ר), מגורי אביו, שגיייר גרים. באברהם כתיב (לך י, ה) ואת הנפש אשר עשו, ולמה [אמר] עשו, ללמדך כל המגיייר גר כאלו בראו. ביעקב כתיב (וישלח לה, ב) ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו וכו'. ביצחק, מגורי אביו, מגיורי אביו.

ויש לפרש ענינו, על דרך שאמרו חז"ל (יומא כח:) מימות אבותינו לא פסקה ישיבה מביתם, י' והם הגרים שגייירו ולמדו אותם תורה. אך הענין הוא לגיייר גרים, להעלות ניצוצות הקדושה שנפלו. ואברהם שהיה מצד החסד ואהבה העלה הגרים שהיו בהם ניצוצות הקדושה מצד החסד, כמו שאמרו (סוטה י, הובא ברש"י) בפסוק ויטע אשל בבאר שבע (וירא כא, לג.) וי' ויצחק שהיה בכחינת הגבורה כדכתיב (ויצא לא, מב) פחד יצחק, גייר גרים והעלה אותם שהיו מצד הגבורה. טו

ויעקב שהיה כלול משניהם, כשהיה בבית לבן גייר גרים מבחינות שניהם, אבל כשישב בארץ מגורי אביו לא העלה אלא מצד הגבורה בחינת אביו. כמבואר בזוהר (דף קפ.) דאתדבק בדינא קשיא, שהוא בחינת פחד

שנות האבות, כיון שכולם דור אחד כחד חשיבי לענין גזירת גר יהיה זרעך. יג ק' של אברהם, קנ"ט של יצחק וצ"ט שלו וט"ו של ראובן עד בזוא אל אביו, הרי שע"ג. וג' פעמים ט' הרי כ"ז. הרי בין הכל ארבע מאות שנה. יד "אמר רבי חמא בר חנינא מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם וכו', אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר ואברהם זקן בא בימים, יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר ויהי כי זקן יצחק, יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר ועיני ישראל כברו מזוקן". טו "ויטע אשל בבאר שבע, אמר ריש לקיש מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים [לההנות עוברים ושבים, רש"י], רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר פרדס, וחד אמר פונדק [ללון שם אורחים, ולשון אשל נוטריקין הוא אכילה שתיה לוייה, שהיה מאכילן ומשקן ואח"כ מלוח אותן] וכו', ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש אל תקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב, כיצד לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם וכי משלי אכלתם משל אלהי עולם אכלתם הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם." טז ולכן נרמז זה בחיבת מגורי, שהוא לשון יראה ופחד, כדברי הזוה"ק

ז כדעת הפשטנים ומשמעות הגמ' בנדרים (לב.) שברית בין הבתרים היתה אחר בוא אברהם לארץ כנען בהיותו בן ע"ה, כסדר הכתובים בפ' לך, ע' בדברי רבינו פ' לך (טז, ה) ובהערה קצ"ט ובהערה ק"ו שם. ח לא היה לראובן ט"ו שלמים, כי היה אז ט"ו שנה מנשואי לאה, שהרי נשאה לטוף ד' שנות עבודה הראשונות, ולטוף כ"ב שנה חזר אל אביו, ונמצא שהיה אז ראובן לכל היותר קרוב ל"ד ומחצה, אך לזה יש לצרף חצי שנה היחירה בשנות יעקב שולד בתשרי כדברי רבינו לעיל. ט "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה] איש חרבו, רבי [שמעון בן] אלעזר אומר בן שלש עשרה שנה היו." י כן כתבו רש"י והרע"ב בפירוש המשנה (אבות ה, כא) בן שלש עשרה למצוות, דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל עטאות האדם, ואינו קרוי איש עד שהוא בן י"ג, דכתיב ויקחו שמעון ולוי איש חרבו, ולוי באותו פרק בן י"ג שנה היה. וע"ש בביאור הגר"א ובפירוש נחמד למראה על המדר' (פ, י) ביאור החשבון בצמצום. יא שבסוף י"ד שנים שעבד בבית לבן נולד יוסף כדאיתא בספ"ק דמגילה (דף יז.), נמצא שהיה בן ח' בסוף כ"ב שנה כשבא אל אביו, נשארו ט' שנים עד היותו בן שבע עשרה. יב ולא חשב שנות כל אחד מהשבטים לכד כמו

וזהו שאמרו קפץ ל יוסף.

(ה) מגורי אביו, ט, מיום שאמר עד שעה שנתיישב וביו. יש לפרש [זה, שב בשלוה, והיינו שנה שנגזרה בין ונותיו ושנות אביו. צ"ט שנה כדאיתא ממיילא היו שנות י שלא היו השנים פסח ויעקב בתשרי ט כמספר מגורי. המובלעים בשנות ב בחשבון. וחשב ברית בין הבתרים

יה אין מדוקדק לשון אברהם וכו'. וכן מה ת בשנות יעקב הוא ישב רק צ"ט שנים זו מספר צירוף שנות הארבע מאות שנה. כרי רבינו, שכוונת אברהם מברית בין ו שרומז זאת במגורי אבותיו מכרית בין ליהם חשבון שנותיו ו שנים של שלשתם ומאז ביקש לישב

יצחק, וזהו לשון מגורי, כמבואר שם. י' אלא ליוסף לבד השפיע התורה שלמד משם ועבר, שהיה כלול משניהם. והיינו דכתיב (פסוק ב) אלה תולדות יעקב יוסף, כמו שפירש"י (במדרש ג, א) ואלה תולדות אהרן ומשה, י' שלימוד התורה הוא הולדת שכל התורה. והיינו דכתיב (פסוק ג) וישראל אהב את יוסף וגו' כי בן זקונים הוא לו, כפירש"י ע"ש. י' **וכיון** שכל בניו לא קיבלו ממנו אלא מצד הגבורה, לכך כתיב (פסוק יא) ויקנאו בו אחיו, שהקנאה היא מצד הגבורה. וזהו רוגזו של יוסף. וכיון שיעקב היה דבוק באהבתו את יוסף, והוא היה כלול בחסד, לכך כתיב (שם) ואביו שמר את הדבר. אבל מחמת שגבר כח הקנאה, לכך קפץ גם עליו רוגזו של יוסף. **והרמוז** לזה, כי כל זמן שהיה יצחק חי היה דינא קשיא על יוסף, ויצחק היה חי י"ב שנה אחר מכירתו של יוסף, י' הרי שאחר כלות שני חיי יצחק היה יוסף בן למ"ד שנה, כא [ואז] ויריצוהו מן הבור (מקץ מא, יד), כ' שכבר היה דינא רפיא, וכלו שנאת אחיו. ויבואר עוד לקמן (ז).

(ב) **אלה תולדות יעקב יוסף וגו'.** הנה הומכ"ן ז"ל כתב דקאי על יוסף ואחיו האמורים בפרשה אחר כך. ויש לפרש דמה שהזכיר אלה תולדות יעקב יוסף, לפי שהקדים יוסף לאחיו ונתן לו הבכורה כאילו נולד ראשון, ועל ידי זה נתקנאו בו אחיו. **ובזוהר** מפרש, כ' לפי שיעקב ובניו היו מכוונין [נין] [כנגד] שיעור קומה דלמעלה, ויוסף בחינת צדיק יסוד עולם, ומיניה נפקין תולדות לעלמא. ולפי שבשביל הצדיק בא השפע לעולם, כמו שאמר חז"ל (ברכות ז:) כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, לכך זכה להיות רועה אבן ישראל (יחי ממ, כז), וכדמתרגם [אונקלוס] זן אבהן ובנין זרעא דישראל, וכתיב (תהלים פ, ב) רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף. **והענין** כמו שכתב האר"י (ע' ע"ח סוף שער כה) שכשנשלם באדם שנת י"ז והגיע לשנת י"ח אז נשלם שכלו וראוי להוליד, לכך אמרו בן י"ח לחופה. וזהו שאמר הכתוב אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה, שכשנשלם שנת י"ז והגיע לשנת י"ח אז נקרא תולדות יעקב יוסף.

כא היינו שנכנס אז לשנה ל', כי בן י"ז נמכר, ועם י"ב הם כ"ט. כ' כדכתיב התם (מא, מו) ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה. כג ז"ל הזוה"ק כאן (דף קפ), אלה תולדות יעקב יוסף וגו', בחר דאטישכ יוסף ביעקב ואזדווג שמשא בסיהרא, כדין שרא למעבד תולדות, ומאן איהו דעביד תולדות, אהדר ואמר יוסף, דהא ההוא נהר דנגיד ונפיק איתו עביד תולדות בגין דלא פסקין מימיו לעלמין, ואיהו עביד תולדות בהאי ארץ ומיניה נפקין תולדות לעלמא, דהא שמשא אע"ג דאתקרב בסיהרא לא עביד איבין בר ההוא דרגא דאקרי צדיק, ויוסף איהו דרגא דיעקב למעבד איבין ולאפקא תולדין לעלמא, ובגין כך כתיב אלה תולדות יעקב יוסף, ע"כ. ושיעקב, ובניו היו מכוונין כנגד שיעור קומה דלמעלה, מבואר בזוה"ק

ויש לרמוז מה שאנ ולא קאמר עב ומשנ **לכך** נענש על מזו שידוע כי ב מכוונים יחד, כדאית. **לפי** שאמרו (ע' שש) שהוצרך לתק הדעת. (כ) [ו]מבואר (ו) [ש]פגם עץ הדעו ותאוה וכבוד המוצי (אבות ד, כא). והוא נר בכחינות אהבת ה' שאמר הכתוב (ישעיה אתפאר, כ) שהוא תני לזה, כי ג' אבות ה **אלא** שלא נתקן לו במה אדע

פי' ויצא מדרך קני' ע"ב לפי גודל מדרגת קדושת היה נחשב זה בשנ כה "עשר ספירות בלי באמצע, במילה ולשון ו יז ד"ה ויש עוד לרמוז ויש עוד לפרש), ובפ כתובות (ח: ד"ה תנו התאוה, יראה כנגד ה' כח ובאברהם נאמר יי וביצחק (ויצא לא, מב) בפ' יחי (מח, טו), כ' חטא עץ הדעת, ורמו מספרם תרל"ח כמספר לגמרי שחסר אחד, וזו מי יתן טהור מטמא לו: המשית. וע"ש עוד. (טו, יג ד"ה ויש עוד חשא (לב, כ). לא נ

אתכם: י' והתהלכתי בתוכם והייתי
 לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם:
 74 י' אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי
 אתכם מארץ מצרים מהית להם
 עבדים ואשבר מטת עלכם ואולך

יתכון: י' ואשרי שכינתי ביניכון
 ואהיו לבון לאלה ואתון תהון
 קדמי לעם: י' אנא י' אלהכון די
 אפקית יתכון מארעא דמצרים
 מקמחוי קהון עבדין ותפרית גיר
 עממיא מנכון ודפרית יתכון

לקט בהיר

רשי"י

(ב"ב): לב) דוד המלך יר"ה אמר זאת על שאול ויהונתן
 בנו שנהרגו במלחמה, והוא דרך משל ומליצה כאלו המגן
 שלהם לא היה נתקן כראוי וזהו נכנס בהם החץ
 ונהרגו: לג) פי' מן הסתם עושים המגן ממחמת קשה
 שלא יזיק בו החץ הנורא, אבל מפני כובדו יש עושי אומר מן
 חמיכת עץ ומכסין העץ בעור בהמה מבושל ע"י הבישול
 נעשה העור קשה, גם מושחין אותו בשמן שלא יקבל את
 החץ כלל אלא יגעל אותו ויחליק מעליו ונופל לארץ, וכאן
 היחה להפך שגעל את השמן, כמו שאמר אומר הכתוב שם
 בלי משום בשמן, וזהו לא געל את החץ וקיבלו, והיא מליצה
 כנ"ל: לד) ואינו כמו את האלקים התהלך נה, או אשר
 התהלכו אבותי לפניו שפירושו עבודה השלימה, אלא הוא
 טיול הערב ותענוג עליון רוחני שאין למעלה ממנו
 (אודה"ח): לה) זה יצא לו לרבינו מאומרו בתוככם, ולא

לשון פליטת דבר כבולע דבר (אחר), כמו (ש"ב ח'
 כ"ה) כי שם נגעל מגן גבורים^{ל"ב}, לא קבל המשוחה
 שמושחין מגן של עור (בחלב) מצושל^{ל"ב} כדי להחליק
 מעליו מכת חץ או חנית שלא* יקוב העור:
 74 (י"ב) והתהלכתי בתוכם. אטיול עמכם בגן
 עדן^{ל"ב} כאחד מכם ולא תהיו מדעזעוים ממני^{ל"ה},
 יכול לא תיראו ממני, ת"ל והייתי לכם לאלהים (ח"ס):
 75 (י"ג) אני ה' אלהיכם. כדאי אני שתאמינו כי שאני
 יכול לעשות כל אלה, שהרי הוצאתי אתכם מארץ
 מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים (ח"ס): מופת. כמין
 יחד (התחזקה) בשני ראשי העול^{ל"ב} המעכבים
 המוסרה שלא תלא מראש השור ויחיר הקשר, כמו
 (ירמ"י כ"ז ב') עשה לך מוסרות ומועות, קבילי^{ל"א}
 שינוי נוסחאות * ולא.

תהיו נתבאים ממני כאדם הראשון, וא"כ שלא תהיו נתבאים יכול לא תיראו ממני ת"ל וכו' (ב"ב): לו) העול הוא צי'
 חמיכות עץ, אחת על זואר הבהמה ואחת מלמעלה ומחברת צב' יתידות בשני צדי הזואר שבה נשאר העול על זוארו ולא ילך
 לפנים או לאחור, וכשרואה להחיר עולו נוטל שתי היתידות והעול נופל מעליו, וזה שאמר הכתוב ואשבור מוטות עולכם אשר
 מצרים נתנו עליכם ופיל העול מצואריכם וזהו ואולך אתכם קוממיות:

אור החיים

יראה באומרו והייתי לכם לאלהים ללד כי בזמן הזה
 אמונת אלהותו הוא מפי הכזיאים, לזה אמר כי
 הנה ימים באים שכל עם ה' יוכר להם אלהותו ית'
 וידעו כי ה' הוא האלהים, והוא מאמר והייתי לכם
 לאלהים שיכירו אלהותו מלד עלמס^{ל"ב}, וללד
 שהכרה זו ישנה לכל הנבראים דכתיב (זכריה י"ד)
 ציום ההוא יהיה ה' אחד, לזה אמר ואתם תהיו לי
 לעם הגם שהכרה שזה בכל לא יהיו לו לעם אלא
 עם בני ישראל. ואומרו אני ה' וגו' יתבאר על דרך
 אור בהיר

ק"ג) זה פי' חיצת לכם. ק"ד) שפי' שם מארץ מצרים זה מצרים, מצית עבדים זה גלות האחרון שנמכרנו לכל אומה ולשון ממט
 עבדים, ולפי' אין לנו נריכים לרמוז גאולה האחרון במאמר ואשבור מוטות וגו', אלא נרמוז במאמר מהיות להם עבדים.

ק'חרותא: י' וא'
 ק'מימרי וק'א ת

בלע"ז: קוממיות.
 לא תשמעו לי.
 מדרש חכמים^{ל"ב} י'
 ולא תעשו וגו' הו'
 אני מקיים ואם לו
 (ח"ס), ומה ת"ל לי
 ומתכוין* למרוד ז'
 ליד לפני ה', שמכ
 סדום* (שם י"ג י"ג)
 את רבונם ומתכוון
 משלח תלמדו לא
 שינוי נוסחאות * כדעת.

וקורא אותו מדרש.
 באומרו ואם לא תש'
 אחד, וכן יש מי שגו'
 אלא סיפא מפרש לו
 שאין כאן צ' דברים,
 ועבדים וכו' והוא לו
 מאוד, משא"כ בהעז'
 בזה כל התחייבותו ז'
 יהיה שלומד כל ימי
 רז"ל איש מפי איש
 ולעשות משמרת לנו
 היה פירושו שאינכם
 אין שייך חיצת "לי"
 ללמוד להשיג ולהבי'
 וטרדתו, או אפילו ז'
 והכוונה בזה שכל ה'
 התורה מביאו וכו'
 מאחרים בכל פרט

י.ד. ואם לא
 בתי

אתכם קוממיות: פ י ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה:

קחרותא: יד ואם לא תקבלון קממרי ולא תעבדון ית ב

רש"י

בלע"ז: קוממיות. בקומה זקופה (ח"ס): (יד) ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בחוריה"ם. ולדעת* מדרש חכמים (ט) יכול לקיום* המלות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום המלות* אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בחורה (ח"ס), ומה ח"ל ליה, און לי אלא המכיר את רבנו ומתכוין* למרוד ביה, וכן בנמרוד* (ברא' י"ט) גבור יד לפני ה', שמכירו ומתכוין למרוד בו, וכן באנשי סדום* (שם י"ג י"ד) רעים וחטאים לה' מאד, מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד בו (ח"ס): ולא תעשו. משלח תלמדו לא תעשו (ח"ס), הרי שחי עבירות (ח"ס): שינו נוסחאות. דעת. לקיים. מצות. ומכוין. וכמורד. ואנשי סדום.

לקט בהיר

לז) ומסיים בה צמ"כ, ולא יהיו יראים מכל צריה עכ"ל: (לח) מיצת תשמעו כאן אין פירושו שמיעת און או מלשון הבנה, אלא פירושו לא תלייתו מה שזייתי אתכם, כמו וישמע יעקב אל אביו ולא אמו (ברא' כ"ח ז), וחזור לראש הפרשה שאמר ואם בחקתי תלכו שפירשו בו עמלים בתורה, אמר כאן שאם לא תהיה כן, ולכאורה משמע שב' דברים אמר רבינו, לפי שבתחלת הפרשה אמר הכתוב ב' אופני הלימוד, הא' מי שעמל וטרח בה לדעת דרכיה טעמיה ועמקי סודותיה הגם שאין לו זורך בהם לקיימן, והב' שלומד דיניה והלכותיה על מנת לקיימן, ולזה אמר כאן להיות עמלים זו מה שכמוז שם את בחקתי תלכו, והשנית לדעת מדרש חכמים זו מה שאמר שם ואת מצות תשמרו, וקורא אותו מדרש חכמים שכל דבריהם ז"ל אין לך אפילו הלכה אחת בחורה שחולק לקיים כמצותה, וב' דברים נכללו באומרו ואם לא תשמעו לי, כן נראה בהשקפה ראשונה, אבל צמ"כ שמשם נבעו כמעט כל דברי רבינו אין כאן אלא דבר אחד, וכן יש מי שגורס ברש"י, "לדעת" מדרש חכמים בלא ווא"ו, ולפי"ז בהכרח שאפילו לפי הגירסא בוא"ו אינו דבר נוסף אלא סיפא מפרש לרישא להיות עמלים בתורה והיינו לדעת מדרש חכמים (ב"ב), ובמעט החבונות נראה ויכיר האמת שאין כאן ב' דברים, כי בשלמא בשעת הלימוד יש מי שכל לידו דבר שאין לו זורך בפועל לקיים, כגון הלכות כהנים נשים ועבדים וכו' והוא לומד אותם בעיון בטורח ועמל מחמת שהוא רצון קונו ב"ה להגות באמרותיו, הנה יפה עשה ושכרו הרבה מאוד, משא"כ בהעדר הלימוד ובביטול החורה לא שייך זאת, כי מי שהוא לומד כל ימיו דברים השייכים לו לקיים בפועל ילא בזה כל התחייבותו בלימוד החורה ואין לו שום פגם ועון, ולהפך מי שאינו לומד כדי לדעת מדרש חכמים וכדי לעשות, לו יהיה שלומד כל ימיו מוטב לו שלא לימוד ויבואו עליו כל העונשין האמורים להלן, ועיין לקמן: טל) פירושו מה שקבלו רז"ל איש מפי איש הלכה למשה מסיני, ומה שדרשו צ"ג מדות שהחורה נדרשת בהן, וכן כל מה שהוסיפו לגדור ולגזור ולעשות משמרת למשמרת: מ) פי' בשלמא אם היה המדובר מכל החורה כולה ומעבדות ה' בכלל שפיר מיצת "לי", שאז היה פירושו שאינם שומעין לי בכלל כלומר לא תקבלו עליכם חלקותי, אבל אחר שאמרנו שהמדובר הוא רק מלימוד החורה אין שייך מיצת "לי" והיה די לומר ואם לא תשמעו או ואם לא תשמעו זאת: מא) פי' יודע הוא מה זו תורה ויודע היה ללמוד להשיג ולהבין כוונתיה ואינו רוצה, ולאפוקי מי שדעתו חסר וקצר ואינו יכול להשיג או אינו לומד מחמת אונסו וטרדמו, או אפילו הוא יושב בטל מחמת תאוה ומיעוט חשקו (הגם שעובר בעשה) אינו נכנס בסוג זה של מתכוין למרוד, והכוונה בזה שכל הקללות המנויות לקמן לא יחול עליו רק באופן זה, וכן לפי דרשת חז"ל שהכתוב מקושר זה בזה שביטול החורה מציאו וכו' וכו' עד שכושר בעיקר אין הדברים נאמרים רק באופן שנתכוין למרוד, אבל בלא זה אפשר לו לשמוע מאחרים בכל פרט מה שיש עליו לעשות ועושה (ב"ב): מב) המשך דברי רבינו שהם דברי חז"ל צמ"כ הם עו"ה:

אור החיים

יעוין סס: שיוצק לומר ככפל התנאי ואם לא תשמעו, ולא יד. ואם לא תשמעו וגו'. לריך לדעת היכן נלעוו היה לריך להתחיל אלא מואם בחקתי תמאכוסין. בתנאי על השמיעה בתחילת הפרשה ונראה כי כאן נתכוון הכתוב להעירך כי מה שאמר אור בהיר אור בהיר קמו) שזה הפך את בחקתי תלכו.

על ידם. וכן אי מה לבנה פעמים חסרה, פידוע שיש בחינת חסור הוא ירידה ממדרגה לפעמים, והירידה היא צרף עליה, וייתהווא הנקרא קטנות שני שיבא לידי גדלות יותר. אכן באמרו אי מה לשון שאלה בלא החליט, כי אם תלמוד לומר ברה פחמה, ירצה להורות על אותן צדיקים שאינן צריכין לידי ירידה וקטנות

פרשת בקורותי

הסתירה בדברי רש"י

והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלהים.
 פרש רש"י, אטיל עמכם בגן עדן פאחד מקם ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר והייתי לכם לאלהים.

ביאורי החסידות

עז. הצדיקים נשמרים שלא יביא רוגזם עונש לשום אדם. עח. חסרון הלבנה מורה על ירידה במדרגה, שמתמעט אורה שמקבלת מהחמה. עט. אחרי שהתעלה מהקטנות אל הגדלות יורד שוב לבחינת קטנות שניה, כדי לעלות ממנה לגדלות שניה ועליונה יותר. פ. במדרש שאלו אם הצדיקים כלבנה שנחסרת לפעמים, ולא החליטו כן או לא, אלא רק הביאו שיש בהם בחינת חמה. פא. המדרש לא החליט אם יש לצדיקים ירידה, מפני שיש צדיקים שעולים במדרגות בלא יירדה זו, ועליהם

ציוני החסידות

וכן והוא הנקרא קטנות שני. כתב באור לשמים (פרי מגן ד"ה ואלו סג): נראה לומר כי ה' יתברך ברוך הוא מרוב טובו וחסדו, נותן לאדם הרוצה ליכנס בעבודתו יתברך שמו הארה גדולה, נקרא גדלות ראשון, שיהיה לו סיוע להעבודתו, ונדמה לאדם שהוא פעל ועשה כל זאת, ואחר כך לוקחים זאת ממנו ונשאר רק רשימה בעלמא, נקרא קטנות שני, וכאשר רואה האדם שהיה לו הארה גדולה ועתה אין לו כלום, ומתחיל לזעוק אל ה' בתשובה, ואז מכיר שמאת ה' היה לו זאת הארה, ואחר כך זוכה לגדלות שני.

וכן בעין הביורים הנעשים מי"א סמני הקטורת. ראה בעץ חיים (שער י"א מ"י): ענין י"א סמני הקטורת וכו' הם עשר קליפות דנוגה, ויש בהם חיות דקדושה להחיותו, והנה בעשר ספירות של הקדושה החיות שלהם נבלע או בתוכם ונחשבין לעשר בלבד, אבל בקליפה אין החיות נבלע בתוכם, כי אין קודש מתערב בחול, אך עומד על ראשם ומשם מאיר להם, ואז הם נחשבין ליי"א, והוא כל המוסף גורע וכו'. והנה שרשן ועצמותן נעשה בסוד המלכים שמתו, והם ד', וד' אהוריים דאבא ואמא, הרי י"א סמני הקטורת. ובספר הליקוטים להאריז"ל (פרי נשלים): ו"ה כנגד י"א סמני הקטורת, לבטל י"א

זו, שהם בבחינת ברה פחמה, ועליהם נאמר (לעיל טו ט) 'וישבתם לבטח בארצכם'. ועל דרך זה תפארו כל המדרש הנ"ל במלת 'אי מה' שאמרה בקלן. ועוד אפשר שרמזו במלת 'אי מה' שמורה על הברורים הנעשים במדות הנ"ל, וכיפקעין הברורים הנעשים מי"א סמני הקטורת. ובאיים לברור וי"א מ"ה הקדש, וזה 'אי מה', והבן.

עד פאן לשונו. וצריך באור, שתחלת דבריך שהטויל יהיה באפן שלא תהיו מזדעזעים ממני ואחר פן מסים יכול לא תיראו ממני תלמוד לומר והייתי וכו', שמע מינה שיהיה גם בחינת יראה.

נאמר וישבתם לבטח, בלא עליות וירידות. פב. י"א סימני הקטורת הם קליפות שנעשו משכירת הכלים. ראה בעיונים פג. אחר שנשפע האור יותר מכפי שיכלו העולמות לשאת ונשברו הכלים, היתה ההשפעה בדרך צמצום הראוי לכל עולם, ונהיה צירוף חדש, מילוי יו"ד ה"א וא"ו ה"א העולה מ"ה, והוא מאיר בזעיר אנפין (ע"ט שער 6 ע"ה). א. ולכאורה הברורים סותרים זה את זה, שבתחילה מכוון שלא תהיה בחינת יראה, ושוב כתב שתהיה יראה.

קליפות, שיש להם קצת אחיזה באותיות אלו למטה, וכל שם ישבית קליפה אחת, וכן י"א אותיות יתגדל ויתקדש, לאכפייא כולהו קליפין, ולהעלות אותיות ו"ה מן הגלות, ואז יהיה שם י"ה רבה.

וכן מ"ה החדש. ראה בעץ חיים (שער י"א מ"ג): שבחינת ע"ב הוא בראש אדם קדמון שהם בחינת המוחין, ומקומם הנזכר הוא מבפנים כנגד מקום המצת, ושם נודווגו המוחין שהם בחינת ע"ב עם בחינת ס"ג שהם ארון חוטם פה, הטעמים דס"ג שהם למטה מהמוחין בסוף הראש, ולכן מרוב האור שיש שם בזה המצת על ידי היווגו הנ"ל יצא אור חדש ממנו ולמטה שהוא שם מ"ה החדש. והנה כאשר יצא זה האור החדש שם מ"ה דאלפ"ן, כירר מהנקודות דס"ג שבהם היתה השכירה מה שיוכל לברר מהם, ונשתתפו ונתחברו עמו, ואז נעשה המ"ה בחינת דכורא וס"ג נעשה בחינת נוקבא, אלא שלהיות שהס"ג זה נעשה נוקבא אל המ"ה לכן קנה לו עתה שם אחר והוא שם בין דהה"ן, כזה יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה, ואינו נקרא עתה בשם ס"ג אלא בשם בין וכו'. ואמנם צריך לתת טעם אל הנ"ל, כי הרי אלו הנקודות הנ"ל הם בחינת ס"ג, ואין יהיו גרועים וטפלים לשם מ"ה החדש, ויהיה מ"ה זכר ונקודות ס"ג נקבה.

הדוקקים בו אכן נראה על פי פרוש ו אבות (פ"ג מ"ב), רבי הוי מתפלל בשלומה מוראה איש את רעהו לשונו. ופרוש המשנה מחיבים להתפלל בשלום השקט ובטח ושאנן מפ בחילו, ובכל אשר יפן בשלומו שלום לנו, ובצי לטוב לנו. וי"א אכן באם למימר הוי מתפלל בצי שיכות שאלמלא ו

לעבוד המלכות אלא יש לרמוז בדבריך פן התנהגות בני שאנחנו מחיבים להתפלל משלת על עמו, ולא שיע בלתי יראתו תמיד על שלכם חפץ, באמרם שיה

ב. פשט המשנה הוא שיהיה ש ובכל מעשיו, שעל ידי זה יש ג. מפני מה נקטו לשון מלכו אמרו בשלום המלך. ד. לכא על בני המדינה גם בלא שיש תועלת בשלום המלכות אינו עני בשלומה של מלכות, ולא אמרו אמורים על כל ענין המלוכה, ו

ונודע בכמה מקומות כי בחי והתשובה היא, כי שם מ"ה ה דע"ב וס"ג כנ"ל, לכן כיון שו הוא גדו וי"א אכן באם כפשוטה וכו' ו התנספות יום טוב: המנהיגים מלכותו ועושים משפ המלך. כך פיו וי"א וכשיש אהבה ויראה. על ז ס"ה: עשה מאהבו שאם באת לשנוא דע כי אתה מיראה שאם באת לבעט דע

אוריאל ישראל זצ"ל
 חיים זק"ק קאניץ
 חכמות ישראל אס"ג
 י"ז ו'ג'ו

הדקדוקים בדברי המשנה

וַיִּכְנְסוּ בָלֶם אֵלָיו כְּרֻצוֹנָם בְּלִי שׁוּם יְרָאָה, וַיֵּשְׁבוּ יַחַד אֶתוֹ תְּמִיד בָּלֶם, וַיִּתְרַשְׁלוּ בַשְּׁמִירַת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ וּפְקֻדָּתוֹ, עַל כֵּן הַטּוֹב לִירָא מְאֹד גַּם כֵּן מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ, וַיִּוָּכְשִׁישׁ אַהֲבָה וַיְרָאָה אֹז הַמְּלָכוֹת מִתְּהַנְּגַת פְּרָאוֹי. וְזֶה הָיוּ מִתְּפַלֵּל בְּשִׁלּוּמָה שֶׁל מְלָכוֹת, הֵינּוּ בְּשִׁלּוּמוֹת שֶׁל מְלָכוֹת, אַהֲבָה וַיְרָאָה, וְשִׁאֲלָמְלָא מוֹרָאָה אִישׁ אֶת רַעְהוּ חַיִּים בְּלַעוּ, וְאֵל יֹאמֶר עַל כָּל פְּשָׁעִים תִּכְסֶּה אַהֲבָה.

שלימות עבודת ה' ביראה ואהבה

וּמְלָכוֹתָא דְאַרְעָא וַיִּכְפְּעִין מְלָכוֹתָא דְרִיקִיעָא, וְכִמוּ שְׁפָתוֹב (משלי כד טו) 'יְרָא אֶת ה' בְּנֵי וְמֶלֶךְ'. וְעַל פִּי הַתְּדַמּוֹת זֶה גַּם בְּמְלָכוֹת שְׁמַיִם יֵשׁ לוֹמֵר כֵּן, דְּהֵנָּה עֶקֶר הָעֲבוֹדָה לַה' יִתְפָּרֵךְ עַל יְדֵי הָאֲהָבָה הַגְּדוּלָה בְּרִשְׁפֵי אִשׁ שְׁלֵהֲבַת יְהוָה, וְלִדְבָקָה בּוֹ בְּכָל מִינֵי אַהֲבוֹת שְׁאֵנוּ מְרַגְּשִׁין בְּתַעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה, יוֹתֵר מִזֶּה תִּהְיֶה אַהֲבַת ה' בְּלֵב אוֹהֲבָיו, וְשׁוּגָה בַּה תְּמִיד כְּאֵלוֹ חוֹלָה חוֹלַת הָאֲהָבָה, כְּמוֹ שְׁפָתַב הַרְמַב"ם בְּזֶה הַלְשׁוֹן בְּסוֹף הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה, וַיִּעֲיֵן שָׁם (משנ"ס פ"ו ט"ו), וְלִפִּי קְשׁוּט הַנֶּפֶשׁ בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים תִּגְדַּל

אֲכַן נְרָאָה עַל פִּי פְרוּשׁ הַמְּשָׁנָה שְׁאֲמַרְתִּי בְּמִסְכַּת אָבוֹת (פ"ג מ"ט), רַבִּי חֲנִינָא סָגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר הָיוּ מִתְּפַלֵּל בְּשִׁלּוּמָה שֶׁל מְלָכוֹת, שְׁאֲלָמְלָא מוֹרָאָה אִישׁ אֶת רַעְהוּ חַיִּים בְּלַעוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּפְרוּשׁ הַמְּשָׁנָה כְּפִשׁוּטָה, הֵינּוּ שְׁאֲנַחְנוּ מַחֲיִבִים לְהִתְפַּלֵּל בְּשִׁלּוּם הַמֶּלֶךְ יְרוּם הוֹדוֹ, שְׁיִשַׁב הַשְּׁקֵט וְכִטַּח וְשִׁאֲנָן מִפְּחַד רַעְהוּ, וַיְהִיָּה שִׁלּוּם בְּחִילוֹ, וְכָבֵל אֲשֶׁר יִפְנֶה יִשְׁכִּיל וַיְצַלִּיחַ, כִּי בְּשִׁלּוּמוֹ שִׁלּוּם לָנוּ, וְכַעֲיֵן חֶמְלָתוֹ מְשַׁגֵּיחַ עַלְיָנוּ לְטוֹב לְנוֹי. וַיִּאֲכַן בְּאֵם כְּפִשׁוּטָה לְכַד הָרוּה לִיָּה לְמִימַר 'הָיוּ מִתְּפַלֵּל בְּשִׁלּוּם הַמֶּלֶךְ', וְגַם מָה שִׁיכּוֹת 'שְׁאֲלָמְלָא מוֹרָאָה' לְהַשְׁלוֹם.

לעבוד המלכות ביראה ואהבה

אֲפֵא יֵשׁ לְרַמֵּז בְּדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ וְיֵל, שְׁפָנַתְּם גַּם כֵּן הַתְּהַנְּגוֹת בְּנֵי הַמְּדִינָה וְעַם הַמֶּלֶךְ, שְׁאֲנַחְנוּ מַחֲיִבִים לְהִתְפַּלֵּל שֶׁתִּהְיֶה אֵימַת הַמְּלָכוֹת מְטֻלַת עַל עַמּוֹ, וְלֹא שְׁיַעֲבְדוּ לְהַמֶּלֶךְ בְּאֲהָבָה לְכַד בְּלִיתִי יְרָאָתוֹ תְּמִיד עַל פְּנִיָהֶם, כִּי אֹז יַעֲשׂוּ מָה שֶׁלָּבָם חִפְץ, בְּאֲמָרָם שֶׁהַמֶּלֶךְ אוֹהֵבָם וְלֹא יַעֲשֶׂם,

ביאורי החסידות

על ידי המורה. ו. 'בשלומה' הוא לשון 'שלימות', שתהיה עבודת המלכות שלימה ביראה ואהבה גם יחד. ז. אם לא מורא יעשה אדם כרצונו, ויאמר שאהבת המלך לעמו תכסה על פשעיהם ולא יענישם. והוא מלשון הכתוב (משלי י ט). ח. כל סדר המלכות בשמים היא כסדר המלכות בארץ. ט. יירא אדם את ה' ואת המלך, הרי שיש דמיון בין יראת ה' ליראת המלך. י. אהבת ה' האמיתית היא לדבוק בו בתשוקה יותר מבכל תענוגי עולם הזה.

ג. פשט המשנה הוא שיהיה שלום למלך של המדינה, ברכושו ובכל מעשיו, שעל ידי זה ישגיח בטוב על תושבי המדינה. ג. מפני מה נקטו לשון 'מלכות' על מלכה של המדינה, ולא אמרו 'בשלום המלך'. ד. לכאורה מוראה של המלכות מוטל על בני המדינה גם בלא שיש לה שלום, ומה שביאר רבינו חוּעַלַת בְּשִׁלּוּם הַמְּלָכוֹת אֵינוֹ עֵינִין לְמוֹרָא מִמֶּנָּה. ה. מָה שְׁאֲמַרו 'בְּשִׁלּוּמָה שֶׁל מְלָכוֹת', וְלֹא אֲמָרוּ 'בְּשִׁלּוּם הַמֶּלֶךְ', מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבָרִים אֲמֹרִים עַל כָּל עֵינִין הַמְּלוּכָה, שְׁשִׁלּוּם וְקִיּוּם עֵינִין הַמְּלוּכָה הוּא

ציוני החסידות

וּגִידַע בְּכִמָּה מְקוּמוֹת כִּי כַחֲנִינָא שֶׁם ס"ג גְּדוּל מִשֶׁם מ"ה. וְהַתְּשׁוּבָה הִיא, כִּי שֶׁם מ"ה הַחֲדָשׁ הַנִּיל יֵצֵא מִכַּחֲנִינָא הַזֵּיווּג דְּע"ב וְס"ג כִּנ"ל, לִכֵּן כִּיּוֹן שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ מִכַּח ע"ב עֲצֻמוֹ לִכֵּן הוּא גְּדוּל מִס"ג. וְאֵן אֲכַן בְּאֵם כְּפִשׁוּטָה וְכו' בְּשִׁלּוּם הַמֶּלֶךְ. רֵאָה מָה שֶׁכְּתַב הַתּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: הוּא הַמֶּלֶךְ עִם שְׂרָיו וַיּוֹעֲצִיו הַמְּנַהֲגִים מְלָכוֹתוֹ וְעוֹשִׂים מִשְׁפָּט בְּאֶרֶץ וּלְפִיכֵךְ לֹא אִמַר בְּשִׁלּוּם הַמֶּלֶךְ. כֵּךְ פִּירְשׁוּ הַמְּפֹרְשִׁים. וְכִשְׁיֵשׁ אַהֲבָה וִירָאָה. עַל דֶּרֶךְ שְׁאֲמָרוּ בִּירוּשָׁלַיִם (נְכֻטִים פ"ט ט"ה): עֲשֵׂה מֵאֲהָבָה וְעֲשֵׂה מִירָאָה, עֲשֵׂה מֵאֲהָבָה שְׁאֵם בַּאת לְשִׁנוֹא דַע כִּי אַתָּה אוֹהֵב וְאֵין אוֹהֵב שׁוֹנָא, עֲשֵׂה מִירָאָה שְׁאֵם בַּאת לְכַעַט דַע שְׁאֲתָה יֵרָא וְאֵין יֵרָא מִכַּעַט.

וּגִידַע בְּכִמָּה מְקוּמוֹת כִּי כַחֲנִינָא שֶׁם ס"ג גְּדוּל מִשֶׁם מ"ה. וְהַתְּשׁוּבָה הִיא, כִּי שֶׁם מ"ה הַחֲדָשׁ הַנִּיל יֵצֵא מִכַּחֲנִינָא הַזֵּיווּג דְּע"ב וְס"ג כִּנ"ל, לִכֵּן כִּיּוֹן שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ מִכַּח ע"ב עֲצֻמוֹ לִכֵּן הוּא גְּדוּל מִס"ג. וְאֵן אֲכַן בְּאֵם כְּפִשׁוּטָה וְכו' בְּשִׁלּוּם הַמֶּלֶךְ. רֵאָה מָה שֶׁכְּתַב הַתּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: הוּא הַמֶּלֶךְ עִם שְׂרָיו וַיּוֹעֲצִיו הַמְּנַהֲגִים מְלָכוֹתוֹ וְעוֹשִׂים מִשְׁפָּט בְּאֶרֶץ וּלְפִיכֵךְ לֹא אִמַר בְּשִׁלּוּם הַמֶּלֶךְ. כֵּךְ פִּירְשׁוּ הַמְּפֹרְשִׁים. וְכִשְׁיֵשׁ אַהֲבָה וִירָאָה. עַל דֶּרֶךְ שְׁאֲמָרוּ בִּירוּשָׁלַיִם (נְכֻטִים פ"ט ט"ה): עֲשֵׂה מֵאֲהָבָה וְעֲשֵׂה מִירָאָה, עֲשֵׂה מֵאֲהָבָה שְׁאֵם בַּאת לְשִׁנוֹא דַע כִּי אַתָּה אוֹהֵב וְאֵין אוֹהֵב שׁוֹנָא, עֲשֵׂה מִירָאָה שְׁאֵם בַּאת לְכַעַט דַע שְׁאֲתָה יֵרָא וְאֵין יֵרָא מִכַּעַט.

נאמר (לפי)
דבר זה
ה' שאמר
'שמוחה'
נכדו בענין
פ"ב וקא"ם
והבן
ת דבריו
ים ממנה
י תלמוד
ם בחינת
י"א סימנה
זה כציונים
מוח לשאת
לכל עולם
עולה מ'ה
ולכאורה
זהה בחינת
ה, וכל שם
ז, לאכפיה
ז יהיה שם
כחינת ע"ב
ין, ומקומם
מוחץ שהם
עמים דס"ג
ר שיש שם
מגו ולמטה
החדש שם
ושבירה: מה
נשה המ"ה
יות שהס"ג
ר והוא שם
ענה בשם
ל הנ"ל, כ'
זיו גרועים
ס"ג נקבה

האֱהָבָה^{יא}, עד שִׁמְגֹדֵל הַתַּעֲנוּג יוכל הָאָדָם לְכַא לִידֵי פְלוֹת הַנֶּפֶשׁ וְחֲשׂוֹקָתָהּ לְהַפְרֵד מִן הַגּוּף, כְּדִי לְהַתְדַבֵּק בְּמִקּוֹר הַחַיִּים בְּחֵי הַחַיִּים. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (אבות ס"ד מ"ג) 'עַל כְּרַחֲךָ אֵתָה חַי', פְּרוֹשׁ שֶׁתִּצְרַךְ בְּעִבּוּדְךָ בְּחַיִּינָת יִרְאָה וְחֻדְדָה וּבּוֹשָׁה מִלִּפְנֵי רִם וְנִשְׂאָ, עֵינֶיךָ וְשִׂרְשָׁא דְכָל עֲלָמִין^{יב}, וְעַל דְּכִי בְּחַיִּינָת יִרְאָה נִתְהַוָּה בְּחַיִּינָת הַצְּמִזּוּם וְהַגְּבוּל, וְיִשׁוּבֵי דְבָר עַל מְכוּנוֹ כְּפִדּוּע לְכֹאֵי בְּסוּד ה'י'.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא סְגַן הַכֹּהֲנִים 'הָיִי מִתְּפַלֵּל בְּשִׁלּוּמָה שֶׁל מַלְכוּת', כְּלוֹמַר שֶׁתְּתַפַּלֵּל לַה' שִׁיתֵּן לָכֶם שְׁלֵמוֹת שֶׁל מַלְכוּת שָׁמַיִם, דְּהִינּוּ הָאֱהָבָה וְגַם יִרְאָה, בְּעַת שֶׁתְּמַלִּיכוּ אוֹתוֹ בְּתוֹרָה וְתַפְלָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. 'שֶׁאֵלְמָלָא מוֹרְאָה', פְּרוֹשׁ שֶׁלּוֹא יִרְאָה וְתַעֲבֹדוּ רַק בְּבְחִינָת הָאֱהָבָה^{יג}, אֲזַ 'אִישׁ אֵת רַעְהוּ חַיִּים בְּלַעוּ', 'אִישׁ רֹמְזוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא^{יד}, 'וְרַעְהוּ' זֶה הָאָדָם שֶׁעוֹבְדוֹ בְּדַבְּקוֹת

וְתַעֲנוּג, וְנִקְרָאִים רַעִים וְאֲחִים לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּפִדּוּע^{טו}, יִהְיוּ 'חַיִּים בְּלַעוּ', כִּי מִחֲמַת הַתַּעֲנוּג וְהַדְּבִקוֹת תִּתְפַּרֵּד הַנֶּפֶשׁ מִהַגּוּף לְגַמְרִי^{טז}. וְלִכְן תִּתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד יִרְאָה, וְזֶהוּ שִׁלּוּמָה שֶׁל מַלְכוּת שָׁמַיִם, כִּי בְּעַל כְּרַחֲךָ אֵתָה חַי עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה עַד אֲשֶׁר קָצַב לָךְ יְמֵי חַלְדָּךְ.

היראה תוספת ושמירה לאהבה

וְלִפְנֵי זֶה נִיחָא שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִבְטִיחַ אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וְהַתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם, כְּלוֹמַר יִהְיֶה הַטִּיּוֹל עִמָּכֶם בְּגַן עֵדֶן, וְהוּא תַעֲנוּג הַנְּשִׁמוֹת וְדַבְּקוֹת הַנֶּפֶלָא^{יז}, וְכִזָּה לֹא תִהְיוּ מוֹדְעִזְעִים מִמֶּנִּי, כִּי אֲדַרְבֶּה מִגְדֵּל רִשְׁפֵי אֵשׁ תִּכְלֶה הַנֶּפֶשׁ לְבוֹרְאָהּ יִתְפַּרֵּד^{יח}, 'יְכוּל לֹא תִירָאוּ מִמֶּנִּי', כְּלוֹמַר כִּי־יִן שֶׁלֹּא תִירָאוּ מִמֶּנִּי תִגִּיעוּ לְהַתְפַּשְׁטוֹת הַגְּשֻׁמִּית וְתִהְיוּ אֶפְסֵי וְאִין, כְּעִנְיֵן שֶׁנֶּאֱמַר בְּגִדְב וְאָבִי־הוּא (לעיל טו 6) 'בְּקִרְבָּתְךָ לִפְנֵי ה' וְיִמְתוּ', וְהִשְׁגֵּם הֵם קָרְבוּ אֵת עִצְמָם יוֹתֵר מִדְּאִי, וְנִשְׂאָרָה נִשְׁמַתָּם

ביאורי החסידות

שהיא 'על כרחך', שהיראה מצמצמת ומרחיקה את האדם ברוב כושה ויראה, ועל ידי זה תשוב נפשו לגופו. יד. לוי השלימות שתצטרף היראה לאהבה. טו. כן הוא בגמרא (מטע מ"ג): ואין איש אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר (שמו"ט טו ג) 'ה' איש מלאחמה. טז. כן הוא במדרש (שמו"ט טו ט): חביבים ישראל שנקראו רעים, שנאמר (מסיל קנ"ט ט) 'למען אחי ורעי'. יז. מלשון 'אם אבלע ואם אשחית' (שמו"ט כ"ג ט), שמתפרש לשון כילוי והשתתה, שהיו יכלו מרוב תשוקת הנפש לדבוק בקונה. יח. הטיול בגן עדן הוא דרגה גבוהה בתענוג הנשמות. יט. בגודל התענוג והדבקות אין בחינת יראה, אלא בחינת אהבה שגדולה ממנה.

ציוני החסידות

שהצדיקים הנשיקה מתקרבת להם ואילו הם נתקרבו לה, והוא אומרו 'בקרבכם לפני ה''. ואומרו 'זימותו' בתוספות וא"ו, רמו הכתוב הפלאת חיבת הצדיקים, שהגם שהיו מרגישים במיתחם לא נמנעו מקרוב לדביקות נעימות עריבות ידידות חביבות חשיקות מתיקות עד כלות נפשותם מהם, והבן ובחינה זו אין מכיר איכותה, והיא מושללת ההכרה, לא מפי מין האנושי, ולא מפי כתבו, ולא תושג בהשערות מושכל הגשם, ולמשיג חלק מהשגה זו, תבדיל ממנו המונע אותו מהתקבל, ותכיריהו על ידי סימניה, כי זה הפכה מנגדת שונאיה ותפעול בו פעולה רשומה לשלול ממנו כח המונע והמקיימו, ולפעמים תמאסהו הנפש, ותריבהו מריכה גדולה, והוא סוד הוללות הנביאים (שמו"ט כ" יע כז), ולכשתרבה בחינה זו בפנימיותו, תגעל הנפש את הבשר, ויצתה מעמה ושבה אל בית אביה.

יא. אהבת ה' כלב האדם מתגברת כפי מה שמרבה במעשים טובים. יב. מלשון הוזהר (מ"ט א'): יראה דאיהו עיקרא, למדחל בר נש למאריה בגין דאיהו רב ושלים, עיקרא ושרשא דכל עלמין, וכולא קמיה כלא חשיבין כמה דאתמר (ויאל ד ג) 'וכל דיירי ארעא כלא חשיבין', ולשואה רעותיה כהווא אתר דאקרי יראה - היראה העיקרית, שיירא אדם מקונו משום שהוא גדול ומושל, העיקר והשורש של כל העולמות, וכולם נחשבים לפניו כלא כמו שנאמר 'וכל דיירי ארעא כלא חשיבין', ושישים האדם רצונו באותו מקום שנקרא יראה. יג. הדרך שלא תפרד הנפש מהגוף בגודל האהבה, היא על ידי 'על כרחך אתה חיי', לצרף את בחינת היראה

כשעה שהוא אוכל ושוחה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד.

וה' שגם הם קרבו. כן הוא בשל"ה (פרי שמי מו"ט א'): דבקות הגדול שהיה להם לנדב ואביהוא, כענין 'ואל אצילי בני ישראל וגו' ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו' (שמו"ט כ" א'), ועל כן מתו מרוב הדבקות נדבקה נשמתם באש הקדושה הנסתר והנעלם. ועל זה רמו 'בקרבכם לפני ה' וימתו', דהנה ליה למימר 'בהקריבם' ומה זה 'בקרבכם', אלא קרבכם בהשגה. ונתקיים בהם 'קר בעיני ה' המותה לחסידיו' (מסיל קטו טו).

ובאור החיים (לעיל טו 6): או יאמר על זה הדרך אחרי מות וגו', דיבר ה' למשה דרך מיתחן שהיתה על זה הדרך, 'בקרבכם לפני ה'', פירוש שנתקרבו לפני אור העליון בחיבת הקודש ובוה מתו, והוא סוד הנשיקה שבה מתים הצדיקים, והנה הם שוים למיתחן כל הצדיקים, אלא שהפרש הוא

במקורם כנודו לאלהים, שתה האהבה אף טה או יאמר, ויפני הוא משפטי שנקרא העולם יום, וכעבורם נ' ונמלך הקד וכו' יי. ועל ידי הוא מדתו אין ועולם לעולם ו העולם יי, וזה נ' כ. שם אלהים הוא ידי והייתי לכם לאל הוא לשון ששוע נ' בשם רכי שמואל א' דכתיב (יה"א 6' ד כג) המלך במלאכתו יש המלכים הקדוש ברוך

כ. שם אלהים הוא ידי והייתי לכם לאל הוא לשון ששוע נ' בשם רכי שמואל א' דכתיב (יה"א 6' ד כג) המלך במלאכתו יש המלכים הקדוש ברוך

וה' כי הטיול. כן כתו אלא יעודי הנפ 'מתהלך בגן, ודרש אמרו עתיד הקדוש וכבודו כינייהם, המו שהוא עגול, כי העגו לו סוף ותכלית, ולנ באמצע

וה' עיין שם. פירש עבוד גם כן והעובד מיראה גזו שלימה, וכן אמרו ח עבוד מיראה, עבוד כ

כל עקר הלוח שלי מפורגה למדרגה הוא בתוככם על ידי השעשועים שאני מקבל תענוג ממעשה ידיכם. יכול לא תיראו ממני, בלומר שמחמת הגדולה שנוצעת לכם, פי בשבילכם נברא העולם וכל מדרגות השתלשלות, לא יהיה לכם חס ושלום אימה ובושה, רק בבחינת אהבה לבר, וזה לא יתכן, כמו שאמר התנא (אבות פ"א מ"ג) בצרוף יהי מורא שמים עליכם, ויעין שם, 'תלמוד לומר והייתי לכם לאלהים', שהוא בחינת היראה, שצריך להיות ירא ה' תמיד: L

נשלם ספר ויקרא בעזר אל אים ונורא:

ביאורי החסידות

הקדוש ברוך הוא וברא את העולם. כג. מחמת השעשוע בצדיקים וחפצו שיעבדוהו בעולם הזה, הגביל וצמצם את האין סוף עד שהשתלשל העולם. כד. ההליכה היא ההשתנות במדרגות, ואצל ה' יתברך אין שינוי, וכל השינוי והשתלשלות המדרגות הוא רק עבור התענוג מעבודת הצדיקים בעולם הזה. כה. העבודה צריכה להיות דווקא בצירוף יראת שמים. כו. שם אלהים הוא בחינת יראה, שיראת שמים צריכים תמיד.

ציוני החסידות

ואין אוהב שונא, עבוד מיראה, שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט. ורבינו כתב: העבודה צריך להיות על אופן שירבק עצמו בו יתברך ממש בדביקות גמור, וזהו שכל מצוה מצוה (אבות פ"א מ"ג), הוא הדביקות בו יתברך, מה שאין כן בעבירה הוא עובר והולך ואינו דבוק בו יתברך, וזה בעצמו הוא השקר הגדול מה שיכול האדם השפל להדבק באין סוף ברוך הוא. ואמר יהי מורא שמים עליכם, רצה לומר אחר כל העבודה והדביקות שתדבק בו יתברך תחזיק לעצמך היראה הגדולה, כמו המלאכים מה שמשיגים יותר מקדושתו ומתקרבים אליו כביכול או ניתוסף להם היראה הגדולה בהשיגם גורל גדולת המלך ורוממותו יתברך שהוא אין סוף ברוך הוא.

במקורם בנודע, תלמוד לומר והייתי לכם לאלהים, שתהיה עבודת היראה מצרף לבחינת האהבה לצמצם אותה ולהגבילה.

אף שהצדיקים שעשועיו יתאזרו ביראה

או יאמר, וכי הטיוול בגן עדן הוא שהקדוש ברוך הוא משתעשע בגשמות הצדיקים, וגם קדם שנקרא העולם היו גשמות הצדיקים שעשועיו יום יום, וכעבורם נברא העולם, בראיתא במדרש (כ"ד) וזמלך הקדוש ברוך הוא בגשמות הצדיקים וכו'. ועל ידי זה השעשוע הגביל הקדוש ברוך הוא מדתו אין סוף לבחינת סוף ושעור וגבול ועולם לעולם בדרך השתלשלות עד שנקרא זה העולם, וזה נקרא והתהלכתי בתוכם, פרוש

כ. שם אלהים הוא בחינת הדין (פסי חמטק ט) והצמצום, ועל ידי זה הייתי לכם לאלהים לא חפרה נפשם מדבקות. כא. טיוול הוא לשון שעשוע (טוכה נ). כב. במדרש: רבי יהושע דסכנין בשם רבי שמואל אמר, בנפשות של צדיקים נמלך, הדא הוא דכתיב (יהי"א ד ט) 'המה היוצרים ויושבי נטעים וגדרה עם המלך כמלאכתו ישבו שמה' וכו', עם המלך, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ישבו נפשות של צדיקים, שבהן נמלך

וזה כי הטיוול. כן כתב רבינו בחיי: אין להבין אותו יעודי הגוף, אלא יעודי הנפש לעולם הבא, וכענין שכתוב (נלאשית ג ט) 'מתהלך בגן', ודרשו רז"ל מפסוק זה, 'והתהלכתי בתוכם', אמרו עתיד הקדוש ברוך הוא לטייל עם הצדיקים בגן עדן וכבודו ביניהם, המשיל השגת התענוג אשר לנפשות למחול שהוא עגול, כי העגול אין לו תחלה וסוף, וכן אותו תענוג אין לו סוף ותכלית, ולפי שהעגול סובב תמיד הנקודה והנקודה באמצע, לכך אמר וכבודו ביניהם.

וזו עיין שם. פירש הרע"ב: אף על פי שאתה עובד מאהבה עבוד גם כן מיראה, שהעובד מאהבה וריו במצות עשה, והעובד מיראה נזהר ממצות לא תעשה, ונמצאת דעבודתו שלימה, וכן אמרו חז"ל (יוטלמי נטומ פ"ט ס"ה), עבוד מאהבה עבוד מיראה, עבוד מאהבה, שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב

הקדוש ברוך הוא : מחמת התענוג : לגמרי. ולכן : לומה של מלכות על פני האדמה : חלד.

זכה : הוא הבטיח אם : תוכם, בלומר : תענוג הנשמות : ודעושים ממני : הנפש לבוואה : בלומר פיון : טות הגשמיח : נדב ואביהוא : ויושגם הם : ארה נשמתם

את האדם ברוך : דלוי השלימות : (טוטה מכ): ואין : 'איש מלחמה' : שנקראו רעים, : שון אם אכלע : השחתה, שחיי : טיוול בגן עדן : וענוג והדבקות : ממנה.

כו לה, והוא : וספות וא"ו, : יו מרגישים : 'בות יירדות : אהם, והכן, : ה, לא מפי : ית מושכל : מונע אותו : דת שונאיה : והמקיימו, : והוא סוד : בחינה זו : ושבה אל

כי סומא אינו שבע ואנו מחפלים שנזכה לראות הטובה ולשצוב ממנה, וזהו (תהלים פ"ה ח') "בראנו" ה' חסדך, ובעניי אני רגיל לומר דזהו חפלת דוד המלך ע"ה (תהלים כ"ג ו') אך "טוב וחסד" ירדפוני שהטוב יהי באופן של חסד שניכר להמקבל, וזהו זיקש יעקב ליטב בשלוה, שיוצן לו הטוב ויהי לו שלום מזה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, שרק לעוה"צ יתכן כזה אבל בעוה"צ נכתב צ"ה ונקרא בא"ד.

אז יאמר צביאור המדרש זיקש יעקב ליטב בשלוה. לפי מה שפרשתי המשנה דאבות (פ"א מ"ג) אל תהיו כעצדים המשמים את הרב על מנת לקבל פרס אלל הוה כעצדים המשמים את הרב שלא ע"מ לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם, ול"צ המשך הסיפא להרישא, עיין פ"י הרע"צ, ועיין צבני יששכר סיון (מאמר ה' אות י"ד). ופירשתי על פי דברי קדוש ישראל בעבודת ישראל (פ' בחוקותיו) על דברי רש"י שם (ויקרא כ"ו י"ב) והתהלכתי צחוככם, אטייל עמכם בגן עדן כו' יכול לא תיראו ממני ת"ל והייתי לכם לאלקים, וצ"ח בקדשו גם מחני' דאבות (פ"ג מ"ב) הוי מחפלה בשלומה של מלכות דאלמלא מוראה איש את רעבו חיים בלעו, בא הרמז דלריך לעבוד את השי"ת בצחינת אהבה וגם בצחינת יראה המלמס את האהבה, משום דבאהבה צלי גבול יכול להתקרב כ"כ להקצ"ה עד שיואלת נשמתו ע"י גודל הדבוקות, ע"ד בקרבתם לפני ה' וימותו, (וכן מספרים מהרב הקדוש רבי ר' מיכל מזלעטשוב ז"וק"ל שנסתלק בן ע"י גודל דבוקותו), וזהו הוי מחפלה בשלומה של מלכות, בשלימות של מלכות שמים אהבה ויראה, שאלמלא מוראה שאס לא יהי לכם יראה רק אהבה, איש, זה הקצ"ה, את רעבו, זה ה'לדיק,

חיים בלעו, וזהו הרמז בדברי רש"י ז"ל יכול לא תיראו ממני, ויש לפחוד להתפשטות הגשמיות עד שנפשו יולתח מגודל הקדושה, ת"ל והייתי לכם לאלקים עכוד"ק. וועיין מה שכחתי צפ' אחרי בזה. וזה פירוש המשנה אל תהיו כעצדים כו' אלל תהיו כעצדים כו' שלא על מנת לקבל פרס ולחד גירסא על מנת שלא לקבל פרס, ר"ל מאהבה גמורה, ואס יש לחוש שצ"י גודל אהבה כזה יבא להתפשטות הגשמיות לזה מסיים החנא, ויהי מורא שמים עליכם, בלשון הצעתה שיהי לכם גם מורא שמים, כמאמר הכתוב והייתי לכם לאלקים.

אמנם מובן דלעתיד לבא שלדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה כמו שאומרים בליל החקדש חג הרתמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב כו' ליום שלדיקים יושבים כו' ונהנים מזיו השכינה, לא שייך החשש הזה, והשתא יתפרש זיקש יעקב ליטב בשלוה, בלא מדת היראה רק אהבה ודבוקות גמורה, שהרי היראה היא היפוך משמעות שלום כדכתיב (ויקרא כ"ו ו') ונתתי שלום בארץ ושכנתם ואין מחריד, אמר הקצ"ה זהו מחוקן לעוה"צ אבל לא יתכן שיהי' כן בעוה"צ.

L

וישב יעקב בארץ מגורי אביו. כתב הצעל הטורים צ' במסורה דין חדא, ואידך ביחזקאל (כ"א י"ז) מגורי אל חרב עיי"ש. ונראה לפרש הרמז, לפמד"א צריש מגילה (ג' ע"א) ת"ל (המלאך ליהושע) אמש צטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו צטלתם תלמוד חורה, ת"ל על איזה מהן באת ת"ל עתה באתי, פי' על ציטול חורה, מיד וילן יהושע צלילה הוה בחוך העמק א"ר יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה, וצ"ח בישמח משה (עקב ד"ה ועוד נ"ל) דלנחון המלחמה מסוגל לימוד החורה צפרע פלפול

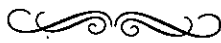
ברג"ל ר' רפאל צ'קאר צ"ח

אל"ף בר"מאן

ורג זקני בני משה

וי"ל ע"י על דרך רמז מוסר, מאן מלכי רבנן
 [ראה גימין סג, א] ואמרו רז"ל [בבבא סא, א] [בבבא סא, א]
 תכלית חכמה - תשובה ומעשים טובים, ומי
 שאין תורתו מציאתו לידי תשובה, עליו נאמר
 [יחזקאל כ, כה] גם אני נתתי להם חוקים לא
 טובים ומשפטים לא יחיו בהם. והאי הדך
 מלשון הדריגה צי [ב"מ יט, ב], ומשום הכי לא
 כתיב ציה מיטה, דתורתו הוא תורת חיים.
 ואם עירו פשוט, כטעם [שמות א, טו] שם השנית
 פועה, כדפירש רש"י [ד"ה פועה]^ב, הכי נמי
 צ"ל צפה מלא לשם יחוד קודשא בריך הוא
 ושכינתיה פא. ואמרו רז"ל [ראה סוכה מט, ב]
 הלומד על מנת ללמד לאחרים, נקרא תורת
 חסד, וידוע [ראה מיקוי וזהר מיקון טו פט, ב] דכל
 מקבל נקרא צבחינת נוקבא, והיינו דהלומד על

מנת ללמד, אמרו רז"ל [אבות פקד ד משנה ה]
 מספיקין צידו ללמוד וללמד, והיינו דכתיב
 ושם אשמו מהיטבאל, שזוכה להשיב רבים
 מעון. צת מטרד, והגם לדבר זה מטרידו
 צענין מלוכה שלו, כידוע שהוא טירדא רבה,
 וע"י זה אי אפשר לו להפעלות צמלכותו, וגם
 צריך להפקיר צבציל זה עושר וכבוד עולם
 הזה, והיינו צת מי זה. ומהאי טעמא גופא
 לא כתיב צמלך הזה מיטה, משא"כ צשאר
 מלכים דכל אחד ואחד אמר אני אמלך. הגם
 שכיון לשם שמים, מכל מקום כיון דלא
 השתדל גם להשלים זולתו, הוי ליה צבחינת צל
 יחיו בהם, והמצינן יצין הדבר לאשורו, וא"ש
 צס"ד.

וישב

74א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ
 בנען [נל, א]. פירש רש"י [שם ב]
 ציקש יעקב ליצב צשלוה, קפץ עליו רוגזו של
 יוסף וכו', אמר הקצ"ה"א לא דיין לצדיקים
 וכו'. ונראה צס"ד, דהנה אמרו רז"ל צפרק צ'

דבבבא סא, א] כי הוו מפטרי רבנן מצי רצי
 אמי, ואמרי לה מצי רצי מנינא, אמרי ליה הכי,
 עולמך תראה צחיך, ואחריתך לחיי העולם הבא
 וכו'. ונריך להצין מה צרכה היא זו, הא איתא
 צארחות לצדיקים [שער הדגה] דחכס אחד אשכחו

פא. עיין ככתבי האר"י ז"ל בריש ספר משנת
 חסידים; שער רוח הקודש דף ט, ב ד"ה גם אמר,
 ועיין עוד בשל"ה הק' מסכת פסחים מצה שמורה
 אות י.
 א. עיין במדרש רבה בפרשתינו עיי"ש היטב
 הגירסא, ופלא על כל מפרשי תוה"ק שלא הרגישו
 בזה. ועיין כתב סופר כאן. (מ"מ)

אדום אלה
 אלא אחרי
 ר, דמתחלה
 מקום אלה
 רך המלכים
 ומכל מקום
 וזת צבחינת
 פירש רש"י
 מפני יעקב
 בנען, וא"ש

ולך תחתיו
 שם אשתו
 הב [נל, א].
 הכתוב כתיב
 ה. גם, הא
 ב כן צשאר
 אשמו הוא
 הות ורמות,
 עח.

ת שמיני ד"ה
 ת מצורע על
 ופר מקור מים
 צ פרשת ויצא
 גומו איצטלא
 ה לו פלטרין
 כותו, שנאמר
 צ צבי צבאות
 וכשהיה בא
 ז ח"ג קלה, ב;

ברב"ל ל' משג צרינואלק צצין
 זצא צאור א' כבז היתור
 ברב"ל ל' הוה צרינואלק א"א

לחזירו יושב ודואג, א"ל אם לאגתך מעניני העולם הזה ימעט השי"ת לאגתך, ואם הוא מעניני עולם הבא יוסיף לך השי"ת לאגה על לאגתך. לכל מה שמוסיף דעת, ומוסיף שלימות, הוא משחוקק להשיג יותר, ולעבוד עבודה תמה ביתר שאת ויתר עז, א"כ מה זו שברכו להדדי עולמך תראה בחיך.

אבל יש להבין ענינו, דהנה מצינו שהטביע השי"ת בלבבות בני אדם שלא יסתפק במה שיש לו מקניני העולם. דהשי"ת הטביע בן משום [ישעיה מה, יח] דלא תוהו בראה לשבת יצרה, וכמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו [לפירוש המשניות] דאלמלא בן היה העולם שמש, וכדאמרו רז"ל [מדרש רבה קהלת א, לב; שם ג, יג] אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו. והנה, מצינו שעמיד הקב"ה להנחיל לכל לדיק ולדיק ש"י עולמות [משנה סוף עוקצין], ואלמלי גם בעולם הזה נשאר על טבע זו, דאם יש לו מנה מבקש מאתים, א"כ לעולם לא ימצא הלדיק די השב רוחו, ואין שכרו בשלימות, ועל כרחך ז"ל שהשי"ת נתן לכל לדיק ולדיק גם מדת הסתפקות. וי"ל זה הכוונה [משלי ט, כא] להנחיל אזהבי יש ואוצרותיהם אמלא, שלא תאמר שמשחוקק להרבות עוד יותר, כמו שהטביע בעולם הזה, דאין אדם מת וחצי תאוותו בידו, אלא אוצרותיהם אמלא שיהיה נחשב בעיניו כדבר שהוא מלא על כל גדותיו, שאינו מכיל יותר.

והנה ענין זה נכון בעולם הבא, שאי אפשר לו להוסיף שלימות, משום הכי אי לאו שהשי"ת נתן בלבו שיהא שבע במה שמקבל בשכרו לא היה שכרו במלואו. אבל בעולם הזה, אדרבא, טובה היא שלא מסתפק במה שנתן לו בשכר עולם הבא, כיון שעדיין בידו להוסיף אומץ ולעשות חיל לעלות ממדרגה

למדרגה. על כן היא טובה גדולה במה שהקב"ה מראה לו שכרו מעין עולם הבא בעולם הזה, וכיון שאדם מוטבע דמי שיש לו מנה מבקש מאתים, ע"י זה יתאמץ להשיג יותר. והיינו לאמרו רבנן דיבנה להדדי עולמך תראה בחיך, והוא מתאים עם דברי החסידים דאם לאגתך מעניני עולם הבא יוסיף השי"ת לאגה על לאגתך.

ובזה נבא אל המכוון בס"ד, הנה יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא [אבות פרק ד' משנה יז]. מיהא, אם רצת שבעה לו נפשו עונג וגם שמחה בהמנות ומעשים טובים ששעה, א"כ זה מעין עולם הבא ועדיף מניה. משום הכי אין לך כל לדיק ולדיק שלא יהא עינו רעה במנות ומעשים טובים שכבר עשה ולא נחשבו בעיניו לכלום, דכן הוא מוטבע האדם מתחלת ברייתו, דמי שיש לו מנה מבקש מאתים, דהוא לתכלית הנ"ל. וכל שכן כשיש לו מניעות ועיכובים שאי אפשר לו להוציא מחשבתו מכה אל הפועל, ולעבוד השי"ת כפי אשר עם לבבו, ואי אפשר לו שיהיה מעשיו ומנותיו לראון בעיניו.

והנה, יעקב אבינו ע"ה כל ימיו לא היה בהשקט ובמנוחה, ועמה ביקש ליטב בשלוה, ולעבוד עבודת הקודש בשלימות בלי טרדא באופן שיטעום מענוג המנות, כטעם יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא. אמר הקב"ה לא דיין ללדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, דאין מן הנכון שיהיה די ללדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, על כן אי אפשר שישבו בשלוה בעולם הזה. דא"כ יהיה טועמין טעם המענוג הזה, ויהיה מסתפק בשכרו המתוקן לו, ובאמת אין מן הראוי שיהיה לו די בזה. ע"כ קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו

על דרך שאמרו מרבנן דרמח - דהוא רמח על מחסורו אשר טובים. וזהו רו ויוסיף חיל מ כפשוטו, דע"י שלא הגיע

ובזה יש לבאר ג. טו] בה את יהודה חלקן בירושלים. והוא אדמת הקודש, ישראל, ומאי כ חלק בו. וגם מ הלא מעול

ויש לפרש בס' שהשי"ת בחייו, א"כ כיון חצי תאוותו ומשתדל להשיג ונחל השי"ת הקודש, היינו כ הוא ארץ עליו בעולם הזה, וי ירושלים - הוא

ב. מדרש תנחומי לא זזה שבינה ו ג. ראה זוהר הק' לא, כ] מה רב טוב כך נגד בני אדם, ואתקין ליה למהו בגין דיוכי לנהורא דאת אמר [ישעיה

ערוגת

וישב

הבשם

שלט

על דרך שאמרו רז"ל [העניינ ד, ה] האי לורבא מרבין דרתח - אורייתא הוא דקא מרתח ליה. דהוא רתח על עצמו שעדיין לא הכין לו די מחסורו אשר יחסר לו, מתורה ומעשים טובים. וזהו רוגזו של יוסף, דיוסיף אומץ ויוסיף חיל ממנות ומעשים טובים, וגם כפשוטו, דע"י זה דימה יעקב אבינו ע"ה שלא הגיע לשלימות, וא"ש צס"ד.

ובזה יש לבאר צס"ד מאמר הכתוב [וכיה ב, טו] בהפטורת שבת ומנוכה, ונחל ה' את יהודה חלקו על אדמת הקודש וזחר עוד צירושלים. והוא פלא מאי קאמר חלקו על אדמת הקודש, הלא כפשוטו קאי על ארץ ישראל, ומאי חלקו, הלא אין לאומה אחרת חלק צו. וגם מאי קאמר וזחר עוד צירושלים, הלא מעולם לא וזה שכינה משם ב.

ויש לפרש צס"ד, על פי מה שכתבתי דע"י שהשי"ת מטעימו מעין העולם הבא בחייו, א"כ כיון שמוטבע על זה מעודו דאין חאי תאותו בידו, ע"י זה מוסיף שלימות, ומשתדל להשיג חלק יותר ויותר. והיינו דכתיב ונחל השי"ת את יהודה חלקו על אדמת הקודש, היינו חלקו שיש לו על אדמת הקודש, הוא ארץ עליונה, ינחילהו השי"ת ויטעמנו בעולם הזה, וע"י זה וזחר עוד צירושלים. ירושלים - הוא יראה שלם, כמבואר בספרים

הקדושים [בראשית רבה ט, יא, דע"י זה שינחילהו חלקו אל יסתפק במה שיש לו, ויהיה מוסיף והולך.

וזה הרמז בנר חנוכה צמהדרין מן המהדרין, שביום ראשון מדליק אחד, ואמרו רז"ל [סגיגה יב, ב] שאור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון גנזו לנדיקים לעמיד לבוא, ומבואר בספרים הקדושים² שנגנזו בנר מנוה ומורה אור. משום הכי צליל ראשון מדליק אחד, והוא כעין עולמך תראה בחיך, על דרך ונחל ה' את יהודה חלקו וזחר עוד צירושלים, ומוסיף והולך. L

(ב) וישב יעקב [ג, ב]. פירש רש"י [שם צ ד"ה חלה מולדות יעקב] ציקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף. נראה לי צס"ד, על פי מה שכתבו המפרשים דחלילה לשבטי יה לעשות עול, אבל קבלה הימה בידם שהמלכות תלא מיהודה והוא גבר בלחיו [דברי הימים א ה, ט, ועתה כי יוסף חשב למלוך ולמשול הוי ליה כמורד במלכות בית דוד, ולא צריך למדייניה [ראה בראשית רבה ז, ט] ועכ"פ מחילת השגאה על זה היה. אבל באמת, חלומותיו לאו אממשלת המלכות ישראל קאי בשעה שישראל שרויין על אדמתן, אלא על הממשלה צמזרים שבאו להשתמות לו.

יעשה למחכה לו, ובמה יזכי ליה לבר נש להחוא נהורא, באורייתא. ועיין ספר דגל מחנה אפרים פרשת בראשית ד"ה וירא אלקים את האור כי טוב; יושר דברי אמת, אות ג; פרי הארץ מכתב ועוד רבות. ויש לציון שבכל הספרים מצויין רק שנגנזו בתורה אך אינה מצוין גם מצות, ברם בשפת אמת פרשת תרומה [שנת תרל"ה] כותב, נמצא כי ע"י התורה ומצות זוכה האדם לזה האור.

ב. מדרש תנחומא שמות י', ושם איתא מעולם לא וזה שכינה מכותל מערבי. (מ"מ)
ג. ראה זוהר הק' ח"א מז, א, רבי אלעזר פתח [תהלים לא, ב] מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך נגד בני אדם, תא חזי, קב"ה ברא לבר נש בעלמא, ואתקין ליה למהוי שלים בפולחניה ולארתקנא ארחוי, בגין דזכי לנהורא עלאה דגניז קב"ה לצדיקייא, כמה דאת אמר [ישעיה סד, ד] עין לא ראתה אלהים וולתך

לה צמה
ולם הבא
י שיש לו
נך להשיג
די עולמך
י החסיד
ף השי"ת

פה שעה
ז בעולם
י משנה יז.
גונג וגם
, א"כ זה
כי אין לך
ה במנות
זו בעיני
ז ברייתו,
ז לתכלית
זבים שאי
הפועל,
אי אפשר
עיניו.

לא היה
קש לישב
מות בלי
כטעם
טובים
הקב"ה
ז לעולם
קיס מה
זי אפשר
טועמין
צשכרו
זיהיה לו
ף, היינו